

2292

సామలసామ

భూతయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక
సంపాదకుడు: విద్వాన్ బుల్లసు సీతారామశాస్త్రి.

సంపుటము 6

రాజమహేంద్రవరము 1-7-1983

సంచికలు 16, 17

—* ఈ సంచికలో *

1) స్త్రీపర్వములో గాంధారీ ధృతిరాష్ట్రాలు.	పేజీ 1
2) నాగభైరవవారి 'మూర్పు వాకిళ్ళు'.	4
3) నాయకురాలు. (పద్య)	6
4) మంగళహారతులు - ఆధ్యాత్మిక సౌరభము,	7
5) నీరాజనము. (పద్య)	10
6) కల్యాణ కింకిణీ రచన.	11
7) కార్టెల్ ప్రతిపాదనల ఆంతర్యం.	13
8) పసితనం. (గేయ)	14
9) గ్రంథసమాలోచన - అరుణార్ణవం (కవితా సంకలనం)	15
10) జలదాడంబరము. (గేయ)	15
11) కల్పవృక్షము - జ్యోతిష శాస్త్రము.	16

రాబోవు సంచికలో చేమకూర వేంకటకవి - యమచక్రవర్తి, జానపద సాహిత్యము - గంగా గౌరీసంపాదము, ఆంధ్ర ప్రదేశ్ లోని జిల్లా నామములు, మాతపల్లిలోని పురుషపాత్రల చిత్రం మొదలగునవి ఉంటాయి.

1, 16 తేదీలలో ప్రచురింపబడును

దా : సంవత్సరమునకు రు. 12-00.

అర్థసంవత్సరమునకు రు. 6-50.

విడిప్రతి 60;

★ స మా లో చ న ★

* జాతీయ సాంస్కృతిక పక్షపత్రిక *

సంపాదకుడు : విద్వాన్ బులుసు సీతారామశాస్త్రి

Retired Telugu Lecturer, V. T. J. College, Rajahmundry.

స్త్రీ పర్వములో గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు

డా. చన్నాప్రగడ జయలక్ష్మి, ఎం. ఏ., పి హెచ్.డి.

కడుపుపండి నూరుగురు కొడుకులను కనగలిగినను ముప్పున ఊతకొలగ నుండుట కొక్కనినేని దక్కించుకొనలేక పోయిన అభాగ్య దంపతులు గాంధారీ ధృతరాష్ట్రులు. ఇందు ధృతరాష్ట్రుని యెడ పాధారణముగ పాతకులు సానుభూతిని చూపరు. అది యతడు చేజేతుల చేసికొన్న దుష్కర్మ ఫల మని కఠినముగా శపింతురు. కాని గాంధారి దుఃఖమునకు కరుగని గుండె యుండదు. కంట తడిపెట్టని కఠినాత్ముడుండదు. ఒకేపుత్ర కోరికమునకు సమానముగ గురియైన ఈ ఆలుమగల యెడ పాతకుని భిన్నప్రవృత్తికిఁ గారణము వారిద్దరి మనఃప్రకృతి లోగల భేదమే. భారతమాద్యంతము ఈ భేదము అడుగడుగున కానవచ్చుచునే యుండును. స్త్రీ పర్వమున నిది మరింత విశదముగ దర్శనీయ మగుచున్నది.

ధృతరాష్ట్రుడు జాత్యంధుడే కాదు, మోహంధుడుకూడ. ఆతనికి లోపించినది వెలిచూపేకాదు, లోచూపుకూడ. ఆతనికి తనకొడుకులపైఁ గల ప్రేమ ఇంతంత కాదు. ఏతండ్రికైనను తన బిడ్డలపై ప్రేమ యుండుట సహజమే. అందుదోషము లేదు. అది మేర మీరిననే ప్రమాదము. తన బిడ్డలపై గల ప్రేమ ఇతరుల బిడ్డలపై ద్వేషముగ రూపాందరాదు. బిడ్డలు ఈస్వార్థ ప్రవర్తన లైనప్పుడు వారిని

శిక్షించి దారిని పెట్టుట తండ్రి యైన వాని కర్తవ్యము. 'తనయుడు చెడుగైన తండ్రి తప్పు, అన్న దందుచేతనే. బిడ్డలను ఒడ్దికలో నుంచలేక, వా రాడించిన పైల్ల ఆడెడు తండ్రి కడకు తనకును తన సంతతికిని, వినాశమును కొని తెచ్చుకొనిన వా డగును.

ధృతరాష్ట్రునకు తనకొడుకులపై గల ప్రేమలో నూరవ వంతునను తండ్రిని కోల్పోయి, తననే తండ్రినిగా భావించి ఆశ్రయించి సేవించుచున్న అనాథులగు తన తమ్ముని కుమారులపై లేదు. కురువృద్ధుడగు భీష్ముని పైపరామరీక లేనిచో పసివారగు పాండవుల బ్రతు కేమై యుండెడిదో! పాండవ ద్వేషము దుర్యోధనునిలో బహిర్గతము కాగా, ధృతరాష్ట్రునిలో అంతర్గతముగ నుండెడిది. అంతే భేదము. పాండవ వినాశమునకై బాల్యమునుండియు దుర్యోధనుడు కన్ను చువచ్చిన కపటోపాయము అన్నింటికి ధృతరాష్ట్రుడును అనుమోదకుడే పాండవులతోడి, వైరము వల దని అతడు తన కొడుకునకు హితవు గరపిన సందర్భములును లేకపోలేదు. కాని ఈ హితబోధకు కారణము పాండవుల యెడ ప్రేమ కాదు, దయకాదు, వారు ధర్మపరులను వివేకమునుకాదు. మరేమన వారు తనకొడుకుల కంటే బలకాలు అను ఎరుకయు, బలవద్ది

రోధము శ్రేయోదాయకము కాదను తెలి విడియు. ప్రేమ, దయ, ధర్మాభిరుచి వెలి యైన ఈ బలవద్దీర్ఘి ఆతని కాతరతనే నిరూపించుచున్నది. పాతకుని నిరసనకే పాత్రుని చేయుచున్నది దుర్యోధనుడు తనయొక్కయు తనసోదరులయొక్కయు మిత్రులయొక్కయు బలపరాక్రమములను అతిశయోక్తులతో వర్ణించిచెప్పి పాండు పుత్రుల వలని భయము తనకు లేదనిడలుములు పలుకగనే, ఈబుద్ధిహీను డాతని మాటలను నమ్మి ఆతని కానిచేతల కల్ల 'సై' యనుచుండెడివాడు.

ధృతరాష్ట్రుడు వినని ధర్మములులేవు. భీష్ముడు, ద్రోణుడు, సంజయుడు, విదురుడు, నారదుడు, సనత్కుజాకుడు, భగవానుడైన బాదరాయణుడు, శ్రీకృష్ణుడు, సతీమణి యైన గాంధారి ఇంకెందరో ఎన్ని పర్యాయములో ఆతనికి అనేక ధర్మనూక్తిములను బోధించిరి. ఆధ్యాత్మిక తత్త్వ రహస్యములను నుపదేశించిరి. కొడుకును చక్కదిద్దికొ మ్మని హితోపదేశము గావించిరి ఇందరి సదుపదేశముల నాకర్ణించి తలయూచిన ధృతరాష్ట్రుడు మరుక్షణముననే తన ప్రాతదారికే మడి పోయెడివాడు. అతడు చపలచిత్తుడు. పురాణవైరాగ్య మనుమాట కీతడు అన్యోదాహరణ భూతుడు. కుక్కతోక నెంతగ

ఎన్నివిధముల సరిపరచినను అది సహజ గుణమైన వంకరను వదలదుగదా!

ధృతరాష్ట్రుని కాపట్యము కొట్ట వచ్చినట్టు కనిపించు సందర్భము స్త్రీ పర్వమునం దున్నది. ధృతరాష్ట్రునకు తన నూరుగురు కొడుకులకు వధించిన వాడని భీమునిపై వల్లమాలిన కోపము, ద్వేషము. కాని కపటియగుటచే దానిని పైకగపర చెడివాడు కాదు. తనకు నమస్కరింప వచ్చిన భీముని తన బాహు పంజరమునఁ జిక్కినచుకొని, 'నొక్కి మాంసపిండము గావింపవలె నని నాగాయిత బలదైన ఈ గుడ్డివాని మడ్డియాలొచన. అతని తున్నిత బుద్ధి నెరిగిన కృష్ణుడు ముందు మాత్రుగలిగి నేర్పుగా భీమునకు మారుగా 'అతని అయోమయ విగ్రహమును ధృత రాష్ట్రుని ముందునకు త్రోసెను. గనుక భీముడు బ్రతికి పోయెను. లేనిచో భీముని శబ్ద విన్న యుండెడిదో! ఇనుపభీముని పొడి పొడిగావించి, శత్రువధ గావింప గలిగితి నని లోలోన సంతోషించుచు, ప్రైకిమాత్రము మెరమెచ్చుతలై భీముని మేర్పొని 'హాహా కారములతో కోడ నము చేసి మొసలి కన్నీ రను జాతీయము నకు ధృతరాష్ట్రుడు లక్ష్యభూతుడయ్యెను. ఇట్లన్నట్లున ధృతరాష్ట్రుని శోకమును 'కరుణాభాసము' నకు స్థాయిగ చెప్ప వచ్చును. పర్యవసానముగ అతడు తన చేతనమును ప్రకటించుకొని శ్రీకృష్ణుని హాస్యమునకు పాత్రుడయ్యెను. అంతటి తో ధృతరాష్ట్రునకు పూర్తిగా బుద్ధి వచ్చినది. భగవద్రక్షితులగు పాండుపు త్రుల కపకారము చేయుట ఎవరికిని సాధ్యము కాని పని యని తెలిసికొనెను. అట్టినుండి అతడు తన కొడుకులకై ఎంత ఏడ్చినను; పాండుపుత్రులపై పగదీర్చు తాన వరే నని ఎన్నడును ప్రయత్నింప లేదు.

ఇట్టి నీచునికి ఏదో కొంత పూర్వ జన్మ ముకృతమున్నది. ఈమక నే ఇతనికి గాంధారి వంటి మహాసాధ్వీ భార్యయైనది. అత ఆ సతీమతల్లి యొక్క ఏపూర్వ జన్మ డుష్కృత లేకమో ఆమెకీ భర్తరూప మున ప్రత్యక్షమైనది.

గాంధారి పరమ పతివ్రతా శిరోమణి, తనపతి అంధుడగుటచే అతడు చూడలేని లోకమును తాను చూడ నని కనులకు పట్టముకట్టుకొన్న అర్ధాంగి. తనకు గుంతతి కలుగకముందే గంతానకలియైన తన తోడికోడలు కుంతియొక తొలక మే తన ర్యము వహించిన మాట నిజమే; కాని ఆ తరువాత ఆమె తనకొడుకులకును, కుంతి కొడుకులకును భేదము పాటింప లేదు. దుర్యోధనాదుల ఆకృత్యముల నామె ఎప్పటి కప్పుడు ఖండించుచు వచ్చెడిది. కొడుకునకు బుద్ధి చెప్పుమని భర్తను మందలించు చుండెడిది. కాని ఆ ఆశుచాని హితోపదేశమునకు చెవియొగ్గ గల వివేకము ఆ పెనిమిటికిని లేకపో యెను. కొడుకులకును లేకపోయెను. అది ఆమె దురదృష్టము.

గాంధారి ధర్మపక్షపాతిని; యుద్ధము నకు ముందు దుర్యోధనుడామె ఆశీస్సుల నర్పించినప్పు డామె అతనిని దీవింపలేదు. 'యతోధర్మ స్తతోజయః' అనిమాత్రమే పల్కినది. ధర్మ మెవరిపక్షమున నున్నదో మాడ ఆమెకు తెలియదు. తన కొడుకు బలముపై, గలుపుపై మేరమీరిన నమ్మ కము పెట్టుకొనిన ధృతరాష్ట్రునకు కడవర కును ఆక పీడించుచునే యుండెనుగాని గాంధారికి మాత్ర మట్టి అదియాసలు లేకుండెను.

గాంధారికి పాండవ ధార్తరాష్ట్రుల యందు సమబుద్ధిగల దనుటకు చక్కని తార్కాణము స్త్రీ పర్వమున కనిపించు చున్నది.

భారతమునగల పర్వములు పడసెని మిదింటిలో పడునేడు పురుష పర్వములు ఒకటి 'స్త్రీ పర్వము' ఆస్త్రీ గాంధారి. నిజమునకు కుంతి, గ్రౌపదీ, భానుమత్యా ద్యనేకస్త్రీల శోకము స్త్రీ పర్వమునం దభివర్ణితమైనది. వా రందరు ఏడ్చినది తమకు కలిగిన భర్తృపుత్రులది మరణము నకు. గాంధారి శోకము తనకొకట మాత్రమే కాదు. తనతోపాటుగ శోకిం చెడి స్త్రీ అందరి కొరకు.

దుర్యోధనుని భార్య అతని మృతక శే బరముపైబడి విలపించుటచూచి గాంధారి కృష్ణునితో ఇట్లనుచున్నది.

'కొడుకుచావుకంటెఁ గోడలి యడలనఁ జెరిగె శోకవహ్ని దరికొనంగ నంతరంగ మిప్పు డగ్గలమెరియంగఁ దొడఁగ దీనికేది కుది యునుండ్ర' II 44

ఇట్లుని గాంధారి కోడలి శోక చేష్టిత ములను వివరముగ వర్ణించును. వికర్ణుని భార్య

'రమణి పారిఁ బారిఁ గన్నీరు గ్రమ్మఁజాట్టు మెలఁగి కాకులగ్రద్దలఁ దొలఁగనడుచు చున్నయది, పానీయవి వోవకున్న' వి. దుష్టుల దుఃఖము మఱింత దయనీయముగా నున్నది.

'హృదయమున వగ లేని యట్టిట్లునట్టుఁ దిరుగుచున్నది దుస్సుల వరుని శిరముఁ గాన కీ కూతు నిమ్మెయిఁ గనుటకంటెఁ దలఁప నెక్కుడు దుఃఖము గలదె కృష్ణ' II 46

'అంధులకు నూతకొలగా నకట యొకని, నైన నిలుపక నూర్చుర నవయవృత్తి మ్రొంగితం దెవ్వడెనియు మీకునెక్కు లాచరింపని వాడూ లేఁ డయ్యెనయ్య'.

‘ఒక్కరుని నీవు నుంపక

తక్కిన నంతటనె ప్రతినతపునె విధవం,

దెక్కఁగ మీయన్న నతం,

దెక్కటి రాజ్యంబు నేయనఁడె బహూరా’

(I 121)

అని యామె భీముని ప్రశ్నించినపుడు
కరుగని కటిక గుండె యుండదు.

గాంధారి దుఃఖము తన మాతరు
కోడండ్ర కొరకే గాదు. శత్రుపక్షమందలి
వీరుల భార్యల, తల్లులకొరవకూడ. ఆభి
మున్యుని భార్య తన బాలయైన ఉత్తరమ
చూచి గాంధారి ఇట్లనుచున్నది.

‘ఉత్తర యిక్కుమాకోత్తము సురమున

ప్రాలి మోమునఁ దన వదనకమల

మందంద సేర్పుచున్నది, మున్ను గన్నంత

మెలఁగంగ నేరక చెలులమాట

గొనుసిగ్గు పెంపున వనం నిట్లయ్యె ని

పుడుమాటిమాటికిఁ బాలఁతిప్రియునిఁ

గనుఁగొని బిగియారఁ గెగిలించుచు శిర

మూరుతలంబున నునిచి పాణి

పల్లవంబున నానన మల్లనల్ల

దొడయుచును నిన్నుఁ జూచుచుఁ దోడు

తోడఁ

బొడముఁజెల్లువఁ గన్నీరు దుడిచి కొనుచు

నలఁతఁ బెనువల్లిఁదేరెడు నంబుజాక్ష’

II 75

కొడుకుల నెదుగురను, సోదరులను,

తండ్రిని కోల్పోయిన ద్రౌపదిని కాగ

లించుకొని గాంధారి ఇట్లనువయించును.

‘నిను నేని ట్రూరాగ్బద

నను నీవూరార్పవలదికి నానీతెలుగుల్

విను మొక్క మాప, మనకే

మనఁగలదు విధాత ప్రూరుఁడై పలు

పంగన్’

‘నానీ తెలుగుల్ ఒక్కరూప’ అని

గాంధారి అనినను, నిజమున కవి ఒక్క

రూపు కావు. గాంధారి కొడుకులపై

ద్రౌపదికి అర్పరాని ద్వేషపుచిచ్చు

కలదు; యుద్ధమామె వాంఛితము. గాం

ధారికి ద్రౌపది భర్తలపైగాని, కొడుకు

లపైగాని ద్వేషము లేదు. యుద్ధమున

కామె విముఖురాలు. వినను గాంధారి

ద్రౌపదితో సామధూతి వహించుట ఆమె

క్షమా, బౌద్ధార్యములకు పరాకాష్ఠ.

ద్రౌపది వంటిదే వంటికూడ. గాంధారి ఆ

తోడికోడలి గుండలను ఈసు చూపలేదు.

తాను పుట్టెడు దుఃఖములో నుండియు

తనకు నమ్మరింప వచ్చిన పాండవులతో

‘కుంతిని చూడ రన్నా’ అని చెప్పి పం

పించెను. గాంధారి స్వపరభేదములేని

పరదుఃఖదుఃఖిత. ఇట్లామె ఉభయపక్షము

లందలి కోకోపహతమైన స్త్రీ సమాజ

మున కంతటికిని ప్రాతినిధ్యము వహించు

చున్నది

‘జనము నుతించు నీదు గురుసారధీర

బుద్ధిన్, నినునతి కాంతచిత్త యని నిక్క

మేకుఁ గందున్’ (I 152) అని వ్యాసు

డామెను శ్రవణించెను. ‘ఏననూ మూగ్ర

స్తఁగాను... ఇక్కాంతేయవర్గంబు గొంతి

కట్టట్ల నాకును.’ (I 154) అని ‘మాతృ

భావం బలవడ’ పలికిన గాంధారి ధర్మ

దృష్టి ప్రశంసనీయమైనది. ఆమె తెలి

చూపు నరికట్టి లోచూపును నిశితముచేసి

కొన్నది. దుర్యోధనుని భీముడు వధించి

నందుల కామెకు కోపములేదు. ‘ఆ చావు

సావఁడగు నన్నీ చూవకున్’ (I 161) అనియే

దుర్యోధనుని గురించిన ఆమె తీర్పు.

‘దుర్యోధను యువతినంబున, శవనియుఁ

గర్భ దుశ్శాసనులును దుష్టాత్ములగుటను,

ద్రుంగఁ గారకవల, మహరి పాశడవులు

కయ్యంబుపాడిఁ జరిపి రండలు ‘నది నది

నొంపఁ జాలదు.’ (I 154) అని ఆమె

సజనన్వితచనకలిమి తెయి పలికినవలన,

వినను

‘అచ్యుతుఁడు నూడఁ గురుపతి ననిత

గుతుఁడు

దగునె గదపోగ నాభికి దిగువ నొంచి

చంప నల్లెఁ గుల్లంబు నొంపకున్న’

అని మాత్రమే ఆమె ఆక్షేపము.

వినను భీమునిపైకూడ ఆమెకుకోపము

లేదు. దుర్యోధన వధలో భీముని చేతి

యందలి గద యెంతదోషియో భీముడును

అంతియే దోషియని ఆమె నిర్ణయము.

భీముడు స్వతంత్రుడుకాదు. అతడు ధర్మ

జాని ఉపకరణము మాత్రమే. కనుకనే

ఆమె కోపమంతయు ధర్మజానిపైనే. ఆ

మృహారా దెక్కడ? అను ఆమెప్రశ్నలో

‘ఈ శ్మశాన మహాసామ్రాజ్యము కొలుకై

ధర్మరాజు అధర్మరా జయ్యె’ వను ‘తీవ్ర

మైన వ్యంగ్యముతో కూడిన నిందకలకు.

ధార్మిక కోపముతో ఆమె ధర్మరాజునే

శపింప నుద్యుక్తయైనపుడు భగవాను

డగు బాదరాయణుడే అడ్డుపడ వలసి

వచ్చెను. ‘నీవలిగి చూచినం ద్రిలోకంబులు

భస్మీభూతంబులగు, నట్టి తపఃత్రభావంబు

నం బ్రసిద్ధవు’ అని కృష్ణు డామె నగ్గిం

చుటలో ఆవంతయు నతిశయోక్తి లేదు.

ఆమె శేత్ర పట్టాంతరమునుండి ప్రసరిం

చిన వేడి చూపులు సోకి ధర్మజాని పాద

ములు కమిలిపోయెను. ఆమెకు శేత్ర

పట్టమే శేనితో అత దేమైయుండెడి

వాడో!

ఒకవిధముగా ధర్మజ్ఞుని క్షమించినను ఆమె కృష్ణుని మాత్రము క్షమింపలేదు. నిజమునకు భారత యుద్ధమును నడిపించిన నాయకుడు ధర్మజ్ఞుడు కాదు. కృష్ణుడే. ధర్మజ్ఞుడు కూడ నాతని చేతిలోని కీలు జోళ్ళుయే. కృష్ణుడే. 'శక్య సమస్త కార్యుడు.' అతడు మనఃపూర్వకముగ ప్రయత్నించినచో యుద్ధము నాపగలిగి యుండేదివాడే. కాని అతడు 'ఉపేక్ష' చేసెను. భారతయుద్ధమువలన కీర్తికిగాని, అపకీర్తికిగాని నిజముగ భాజనముకాదగిన కాదు కృష్ణుడే. 'వరురాజుఁ జెలువన తియితి, నిఖిల రాజులఁ దదనీకము నామ మడచితి' అని గాంధారి కృష్ణుని దోషాఢ్మటన గావించినది. 'అంతవట్టుఫలము ననుభవింపుము. ఏపడంగ కాపానలదగ్ధ మూర్తిఁ జేయువాన' (II 159) అని ఆమె నిర్దాక్షిణ్యముగ పలికెను. ఆమె కాపాక్షరముల చొప్పుననే ముప్పది యారగునేట కృష్ణుని బంధువర్గమంతయు నిష్కారణపు అంతర్యుద్ధమున నిర్నామముగ నశించుటయు, కృష్ణునంతటివాడు కూడ నికృష్టపు చావు చచ్చుటయు సంభవించెను. దేవదేవునే కాపానలదగ్ధునిఁ జేయఁగలిగిన పతివ్రత లేజ మెంత శక్తి మంతమో!

లోకవ్యవహారము ననుసరించి గాంధారి భృతరాష్ట్రుని నీడ. కాని వాస్తవమునకు ఆమె దివ్యతేజోమయమూర్తి. ఆతడొక మృణ్మయ మూర్తి.

ఒకడు : అతడు రాజకీయ అజ్ఞాని.
ఇంకొకడు : ఓడిపోయే విజ్ఞానికంటే దిగ్విజయం సాధించే అజ్ఞాని మేలు కదా!

నాగభైరవవారి "తూర్పు వాకిళ్ళు"

- శ్రీ ధూర్జటి కేంకటకాలాజి, ఎం. ఏ.

'Literature is that which represents the contemporary society' 'సమకాలీన సమాజాన్ని ప్రతిబింబించేది సమకాలీన (నేటి) సాహిత్యం - అని చెప్పకొనడం మనకు కొత్తకాదు. నిజానికి ఇది ఆంగ్ల సాహిత్యంలో ఉద్భవించినా - అన్ని సాహిత్యాలకు, అన్ని కాలాలకు అన్వయము. దనడంలో అతిశయోక్తి లేదేమో!

ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యంలో ఉద్భవించిన నాలుగు రకాలైన నిర్దుష్టమైన కవిత్వోద్యమాలలో అభ్యుదయకవిత్వోద్యమం ఒకటి. ప్రపంచంలో విశిష్టంగా పేర్కొనదగిన శ్రాంతియుద్ధానికి అనంతరం మానవత్వపు విలువలుగా పేర్కొనదగిన 'స్వేచ్ఛ' సమానత్వం సామ్రాజ్యం - అనేమాడు విలువల బోన్నత్యం గురించి తీవ్రంగా చర్చింపబడి వాటి హాలికమైన తత్వాలకు సాహిత్యంలో ప్రవేశపెట్టాలనే ధ్యేయంతో - భావంలో విస్తృతవాత్మకమైన మార్పులతో సృజనాత్మకమైన సాహిత్యాన్ని సృష్టించడానికి - ఆంగ్ల కవులు నడుంకడితే ఇంచు మించుగా, వారి పథాన్నే అనుసరించిన ఆంధ్రకవులు తమకవిత్వాన్ని కూడా ఆమార్గాన్నే పయనింప చేసారు. ఆవిధంగా అభ్యుదయకవిత్వం తెలుగు సాహిత్యంలోకి ప్రవేశించింది.

అభ్యుదయ కవిత్వానికి రథసారథి శ్రీశ్రీ మహాకవి అయితే - అందులో పెక్కుమంది కవులు పటిష్టమైన కవిత్వాన్ని ప్రాణిగొప్ప అభ్యుదయ కవులుగా రూపొందించారు. వారిలో నాగభైరవ కోటేశ్వరరావుగారు అగ్రగణ్యులు. వీరు ముప్ర

నీడ అభ్యుదయ కవులు. సమున్నత భావుకులు. ఉత్తమ సంస్కారవంతులుకూడా. ఒకవిధంగా చెప్పాలంటే ఈనాటి కవితా ధోరణులకు ఆయన రచనలు మార్గదర్శకాలు. ఆయన తన కవిత ద్వారా చెప్పదలచుకొన్నది. భావంలో అపూర్వమైన విస్తృతం ఉద్భవింపజేయడమే. మనుషుల భావాలలో వచ్చిన అపూర్వమైన మార్పు అభ్యుదయానికి సోపాన మని ఆయన విశ్వాసం. కవిగా నాగభైరవ కోటేశ్వరరావుగారు నాలుగు కవితా సంకలనాలు రచించారు. ఇది వారి నాలుగో కవితా సంకలనం ఇంతకుముందటి మూడు కవితా సంకలనాలద్వారా ఆయన ఎంతటి అభ్యుదయ కవి లోకానికి విశదీకరించారు. ప్రస్తుతకావ్యంద్వారా అభ్యుదయ కవిగా ఆయన స్థాయిని మరింత ఉన్నతం చేసుకొన్నారు.

'తూర్పువాకిళ్ళు' కావ్యంలో వ్యంగ్య పూర్వకమైనటువంటి కవిత లున్నాయి. సమాజాన్ని నిర్భయంగా చీల్చి చెండాడినటువంటి కవిత లున్నాయి. పురోభివృద్ధికి దోహదములయిన కవితలు ఉన్నాయి. ఇందులో ఇలాంటివి ఎన్నో... ఎన్నో... మరింకెన్నో... తూర్పు, వెలుతురుకోసం, రాత్రి, ఆకాశమంత ప్రశ్న, ఎంతెంత దూరం? నది, కాంతి, గమ్యం చేరువవుతోంది, ఉగాది, ఆకాశం అమృతదును, ప్రస్థానం, ఓసి, నెల్లూరు నగరమా! ప్రస్థానం, కల, 'చుట్టరికం' ఏకలవ్యుడు తప్పుడు లెక్క, వంటివి గమనింపదగ్గవి.

కవితలలో గొప్ప కవిత 'తూర్పు' ఇందులో ఆయన తన కవితాలక్ష్య మేమిటో వివరిస్తారు. అందులో ఒక చోట ఇలా అంటారు -

తూర్పు నా ఉదయం
తూర్పు నా మృదయం
తూర్పు సమకాలీనత
తూర్పు నా అభయం
తూర్పు నా జ్ఞానం
తూర్పు నా ధ్యానం
తూర్పు నేర్పించేటి
నేర్పు నా ప్రాణం

తమనో మా జ్యోర్గమయ అని కదా ఆశ్చర్యం! తమస్సులోనుండి వెలుగులోకి రావడానికి ప్రతి ఒక్కరు ప్రయత్నిస్తారు తప్పదు మరి! అంటే అజ్ఞానంలో నుండి విజ్ఞాన ప్రపంచంలోకి రావడ మన్న మాట! తూర్పునుండి సూర్యోదయ మౌతుంది సూర్యోదయంతో చీకట్లను పొంద్రోలుటకు అవకాశ - ముంటుంది. ఇక్కడ కవిత్వంకూడా చీకట్లను పార న్రోలుటకే సృష్టింపబడుతుంది తప్పదు! అందులకే కవి సూర్యోదయాన్ని గురించి అందం గా కవిర్వీకరించాడు.

ఇలాటిదే సూర్యోదయం వెలుగుతున్నోసం,
ఇదికూడా మొదటి కవిత్వలానే ఉంటుంది.
ఇందులోకూడా వెలుగుతున్నోసం ఒకరు ఏవిధంగా తాపత్రయపడతారో చక్కగా విశదీకరిస్తారు కవి శ్రీ నాగభైరవవారు.

అకలేసి పాలంకిల్లి
విత్తనాలు మింగుతోంది
దాహమేసి నదీకాంత
జలదాలను తాగుతోంది
వృక్షగ్రు పత్రాలకు
పక్షులు ఆహారమాయె
భూదేవికి నడుంకొప్పి
సంద్రానికి గుండెపోటు

పైవాక్యాలను గమనిస్తే కవి నిర్దేశించు కొన్న గమ్య మేమిటో మనకు విదిత మౌతుంది. ఆ గమ్యంకొలకే కవి తన కలాన్ని కదిలించారు. తన లక్ష్యాన్ని

గురించి కవి చివరకు ఈవిధంగా నివేదిస్తారు!

అంతా గండరగోళం
అంతా చిందులమేళం
అయినా ఈ జగత్కా
కాళ చావలేకున్నది
రేపటి మార్పుకు అంబిక
దీపం వెలిగిస్తున్నది
ఓరిమి వహిస్తున్నది
శూరువుగా చూస్తున్నది

ఇక్కడ రేపటి మార్పుకు అంబిక దీపం వెలిగిస్తున్న దనడంలో సమాజపరంగా సాధింపదలచుకొన్న అభివృద్ధిని గురించి కవి నివేదిస్తున్నారు తూరుపు వెలుతురును ప్రసాదిస్తున్నది. శూర్పు వెలుతురులో పుడమిరిల్లి పులకించిపోతుంది. శూరువు ఇచ్చే వెలుతురే లోకానికి శ్రీరామరక్ష యని కవి ఉద్దేశం కాబోలుమరి! 'ఓరిమి వహిస్తున్నది. శూరువుగా చూస్తున్నది' అనే మాటలు ఎంతో ఉన్నతంగా ఉన్నాయన్న మాట. గొప్ప ఉవాకు ప్రతీక లివి. కావ్యంలోని మంచి కవిత్వ 'రాత్రి' రాత్రినిగురించి అభ్యుదయకవులు, ఆధునిక కవులు ఎంతో రమ్యంగా వివరించారు. కవి శ్రీ నాగభైరవకూడా అందరితో పాటే 'రాత్రి' ని ఎన్నో కోణాల నుండి చక్కగా విశ్లేషించారు. అందులో ఒక చోట వారు రాత్రిని గురించి -

ఇది నిశీధిని
పికాచ వీధి
మానవత్వానికి సమాధి
నితాంత దుర్భర దుష్టసహవాసాల జీవనది
దీని శ్రీలాంఛిత చేలాంచల చలనం
ఆకలి అభిమానాన్ని అమ్ముకొంటుంది
జ్ఞోకాన్ని శోకాలచీకటి కమ్ముకొంటుంది
దీని ఫాలారుణ బింబోజ్వల
ప్రభాపటలిలో

ఉన్న త్తఉత్తుంగతురంగ మెక్కి ఆడుతుంది
ఉద్రేకం ఉద్యోగతురంగమై ఎగురుతుంది

అని అంటారు. దీనిని జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే ఇందులో అభ్యుదయ భావనలతో కూడుకొన్న సంప్రదాయ వాసనలు బలంగా ఉన్నట్లు తోస్తుంది. వాడిన సమాసాలు, ఉపయోగించిన పదబంధం, సం పదాయ బంధురమైనవి. ఇక్కడ ఈ కవిత్వం పరిశీలిస్తే మనకు కొట్టొచ్చినట్లు కనిపించేది మిక్కిలి పటిష్టమైన పదబంధంతో కూడుకొన్న అభ్యుదయపరమైన భావపరంపర! ముఖ్యంగా ఫాలారుణ బింబోజ్వల, దీని శ్రీలాంఛిత చేలాంచల చలనం! వంటి సమాసాలు అందులకు ఉదాహరణంగా మనం పేర్కొన వచ్చును కానీ అందులోనే మరొక చోట రాత్రిని గురించి కవి మరొక కోణంలో నుండి హృద్యంగా చిత్రిస్తాడు.

'తెల్లవారుతుంది - కల్ల మారుతుంది
విరివానజల్లు వరిసి తీరుతుంది
శూర్పు వెలుగు రేకలు విప్పుకుంటుంది
మార్పు జలుగురంగులు కప్పుకుంటుంది
తుపాకులు రక్తపాతాలు తేలేనిమార్పు
కన్నీళ్ళ కాసారాలు ఈడలేని ఓర్పు
మానసిక పరివర్తనే ఇస్తుంది తీర్పు
అదేరాత్రిని తెల్లవార్చే తూర్పు'

-ఈకవిత్వం చదివేక మొత్తానికి ఆయన లక్ష్యమేమిటో మనకు విదితమౌతుంది. మానసిక పరివర్తన ద్వారానే సమాజాభ్యుదయం సాధించడానికి వీలవుతుందని కవి ఇక్కడ నిర్దేశిస్తున్నాడు! అదే ఆతని దృష్టిలో సరియైన మార్పు తూర్పు తెల్ల వారడమంటే ఏమిటో కవి ఇక్కడ వివరిస్తున్నాడు!

ఇక కావ్యంలో పేర్కొనదగిన మంచి కవిత్వంలో 'నది' ఒకటి. ఈ కవిత్వం చదివినప్పుడు కవి గొప్పతాత్త్వికుడుగా,

గొప్ప వేదాంతిగా మనకు సాక్షాత్కరి
స్తారు. అందులో ఆయన నదిని గురించి
తనిదేగా విశ్లేషిస్తారు.

జీవితం మైదానం
విచక్షణవశీకరవాహం
జనన నగం నించీ
మరణ సాగరందాకా
సాగడమే నది కర్తవ్యం !

ఇక్కడ గొప్ప జీవితసత్యముంది
కదా! జీవితం వేదం మైదానమే కాదు.
ఒకగొప్పనది కూడా! పుట్టుక అనే
కొండనుండి మరణ మనే సముద్రం
దాకా నది ప్రవహిస్తుంది. ఈవాక్యాలను
గమనిస్తే మనకు ఇంద్రగంటి శ్రీకాంత
శర్మగారి 'శిలామూర్తి' కావ్యంలో 'కాల
మొకవదిగాడు భావించి చూస్తే, కదలి
పోయే అలలు ఈ బ్రతుకులన్నీ ఎవరు
ఉన్నా లేకపోయినా - ఈనదిని ఆనుకొని
అక ఉంటుంది. 'అనే వాక్యాలు
ఎప్పుడూ గుర్తుకొస్తాయి కొంతదూరం
తర్వాత ప్రతికపి! ఒకవేదాంతి కాక
తస్తుదు. ఇది అనుభ్రుతంగా వస్తున్న ఒక
సత్యప్రదాయం.

ఇక 'ఉగాది' అనే కవితలో గొప్ప
అభ్యుదయభావాన్ని వెలియిస్తారు కవి
శ్రీ.వాగభైరవ కోటేశ్వరరావుగారు.

'కులకుత భేదాల నీలి
కుడ్యా అవి కూలిపోయి
సమధర్మం సహభావం
జగతి నిండి లే ఉగాది'

ఈ వాక్యాలను పుటిలిస్తే కవికి గల
అభ్యుదయ దృక్పథ మేమిటో మనకు
పొడవవుతుంది.

అందులోనే చిట్టచివరగా -

'అ ఉగాదిరాకడకై
అ ఆమనిగాలులకై
ఎదురు చూచుకుంటేలలో
ఈనాటిది నవయుగాది'

అంటారు. ఇదీ ఆయన నిశితమైన దృక్ప
థం. కావ్యంలో పేర్కొనబడిన మంచి
కవితలలో చిట్టచివరి కవిత 'ప్రస్థానం'
అందులో ఒక చోట -

'నాదేశం నాలుగు చెరగుల
చిరుగాలి తరగలా కాక
ప్రళయ ప్రభంజనంలా
ఒక మహాకాంతి వశపరచుకోదానికీ
ఒక మహాకాంతి అలుముకోదానికీ
గవాక్షాలు పగుల గొట్టుకొని
కవాటాలు పడదోసుకొని
వస్తున్నా!'

అంటారు. నిజమే కవిత్వం వ్రాయడం
సమసమాజాభ్యుదయం కొరకే కదా!
అలక్ష్యంతోనే కవి ముందుకు పోతు
న్నాడు. సమాజాభ్యుదయం కొరకు నిరం
తరం శ్రమిస్తున్నారు కదా!

ఇటీవల ఆధునిక తెలుగు సాహిత్యం
లోకి ప్రవేశించిన మంచి కవితా సంకల
నాలలో 'కూర్పువాకిళ్ళు' ఉన్నతశ్రేణికి
చెందిన కావ్యం. కవి శ్రీ నాగభైరవరావు
కుదీర్చుమైన సాహితీ జీవితం కలిగి అంత
కంటే విశిష్టమైన వ్యక్తిత్వం అలవరచు
కొనినటువంటి భావుకులు. సమున్నత
సంస్కారులు. ప్రాచీన సాహిత్యంలోని
గొప్పతనాన్ని అవగాహన చేసుకుని, ఆ
సంస్కారంతో ఆధునిక సాహిత్యపు
విలువలను సమన్వయించుకొని 'కూర్పు
వాకిళ్ళు' కావ్యాన్ని వెలయించారు.
ఇంతకు ముందే వెలువడిన వారి కావ్యాల
లో 'రంగాజమ్మ' ఒకవిశిష్టమైన
స్థానాన్ని పొంది సాహిత్యలోకంలో
స్థిరంగా నిలచిపోయింది. అలాగే 'ఓయా
సిస్' కావ్యం కూడా! ఆయన 'కూర్పు
వాకిళ్ళు' కావ్యంలో ఒకసమున్నతమైన
స్థానాన్ని అలంకరిస్తూ రని ఆశ్చర్యం!

నాయకురాలు

- శ్రీ చేరెడ్డి మస్తాన్ రెడ్డి, ఎం.ఏ.

సకుల శృంగారరససమాకృతులఁ జేసి
రోషిన విరించి సరివారిఁ ద్రొక్క నెంచి
వీరరసమున కాధారమై రహించు
మించుఁబోడిని నిన్ను నిగ్గించె నేమి!

కాలపయోధర ప్రకట
గర్జల వర్షి ప్రియాంగకంబులన్
వ్రాలిన వారలంటగ! మ

రాశముఖ ద్విజరాజఁ బెంచఁగాఁ
జాలిన వారటంటగడ!

సారసనేత్రలు మున్ను; నీవలెన్
వాలును డాలుఁ దాల్చి యరి
వారము సారము దుల్చి పొల్చిరే!

క్షుత్రియవంశ మందునను
జన్మము నందిన పూరుషాగ్రణుల్
కాతవ మర్దన ప్రకట
చాతురి గల్గిన వార; అన్య రీ
మాత్రులు కాదు కారను దు
మార మడంచిన రెడ్డి బిడ్డ చా
రిత్రము భారతోర్వర చ
రిత్రక క్రొత్త వెలుగు దిద్దెమన్.

కుంకుమ తిలకంబు కొడుక తీర్పగ శక్తు
వుల రక్తమట కీలుకొలిపినావు
కంకణంబులులేని యంకిలి క్రంకంగ
నిస్త్రీంశమును గేల నిలిపినావు
అంధసారీమణి అబల గా దని తెల్పి
బలవద్రిపులనెల్ల నలిపినావు
పలనాటి గడ్డలోపల నాటి యొన్నట్టి
తృణముఁ జేవను మాటఁ నలిపినావు
ఈవసాధవుగా పెప్పహిన సద్య
శస్సనాథవౌ కృత్యంబు సలిపినావు
ఎన్నియో పెప్ప నేటికి నెందుగలదు?
నాగమ!నినుఁ బోలేడియెలనాగమహిని.

నాగము వాయుభక్షణ మొ
నర్పుటలో మన ప్రాణమంతయెన్

నాగను కత్తి యానిధము

నగ గ్రహియించెడి! నామధాటికి

కాగఁగ లేము మే' మనుచు

నార్తులు గారె సమస్త క్రతువుల
నాగను! ద్విప్సుతోజవన నాగను! నీ
వని నేయు నయ్యెడన్.

భక్తమూరి సార చందమున

గుఱ్ఱముఁ ద్రిప్పచు వైరి వీర వ
ర్ణముల చెంచుచున్న నినుఁ
గన్గొనుచుండిన దేవతా కడం

బహు' లమోఘ కార్యనిధి!

'మాటట దుర్గ' యటలచు నిన్ను స్తో
త్ర మొనరించెనే మొ! ప్రమ
దా! ప్రమదారి మదేభ సింహమా!

భక్తికొండనుఁ బోలు నీవు చవఁ

గొండల మందిన గుత్తికొండలా

నుండిన తాలు చెమ్మగిలి

హాగ్యని యేడ్చినవే మొ! అప్పు డా
దండకు రాలు బాష్పజల

ధారలు సర్పపురంబు లోనికిన్

దండిగఁ బాటు నేమొ! నిర

తంబు నదంబు బలెన్ గ్రవించెడున్.

అకలంకం బగ్ననీ యంకం బలరు స్మృ

త్యంకంబుగా నీకు, వే

లొకఁ డింకేటికి? నైన నాంధ్రజన మెం

తో బత్తి దబ్బొత్త నా

యకురా లంచును నిన్నుఁ బిల్చె; నట నీ

యాకారమున్ నిల్పియున్

బ్రకటించెగడ గుత్తికొండ క మమన్

భావత్క నామంబుతో.

నీవు యుగంధరాదికు ల

నేకులు బుద్ధి బల ప్రధాను లే

కోవకుఁ జెందువారొ యెద

కోవకుఁ జెందెద వెద్యుడైన నుం

దావక పాలనా కుళల

తన్ భవదుజ్జ్వల రాజనీతి వి

ద్యా విదురత్యముం గని య

హా! యని ముక్కున వ్రేలు నిల్పదే!

మంగళ హారతులు - ఆధ్యాత్మిక సారభము

- శ్రీమతి జి. తాయారమ్మ, ఎం. ఏ.

భారతదేశమున కెల్ల లున్నను భారతీ
యసంస్కృతి పరిమితికి ఎల్లలు నిర్ణయింప
లేకన్నారు. వేదవాఙ్మయ పరిమితి క్రి॥
పూ॥ 10,000 సం॥ వరకు తీసికొనిపోబ
డినది. చివరకు పాశ్చాత్య విమర్శకులు
కూడా భారతీయ వైదిక సాహిత్యారంభ
మును నేటికి ఐదు లేక ఆరువేల సంవత్స
ముల వెనుక కే తీసికొని పోవుచున్నారు.
నాటి నుండి నేటి దనుక పరమపండితుల
నుండి పరమ పామరులవరకు నేకోరూప
మున వైదిక సంస్కృతి సాహిత్యములు
సన్నిహితములు చేయబడినవి. ఏనాడును
పండితుల సంఖ్య వ్రేల్లపై లెక్కింపదగి
నట్టిదిగ నే యుండును. తొంబది శతము
సామాన్య అని వేరుగ చెప్పవలసిలేదు.
అందు సగము శాతము స్త్రీలని అసలే
చెప్పవలసిలేదు. కాని కుటుంబమునందలి
చిన్న తరమునకు (పిల్లలకు) సంస్కృతి
నంద జేయు బాధ్యత స్త్రీలపై నున్నది.
తల్లియే పిల్లలకు తొలిగురువు. అట్టి తల్లి
సంస్కృతి విశేషములకు దూరమయిన
చో 'బాలి'యే అంధకారమున నెట్టి వేయ
బడును.

కనుకనే ఆదినుండి నేటిదనుక
స్త్రీల కందుబాటుగా సంస్కృతిని మల
చుటకై కొన్నిమార్గము లవ్వేషింప బడి
నవి. అందు ప్రధానము స్త్రీలకు అతి
ప్రీతికరమైన మంగళ హారతుల వంటి
పాటలు. ఈ పాట లనేక విధములు.
ప్రకృత వ్యాసమున మంగళహారతులందలి
విశేషమును పరికింతుము. ఇట్టి మంగళహార
తులకైన సాహిత్యము అనాది నుండియు
ఈ దేశ వాఙ్మయమునందు కాన్పించు
చున్నది. దైవపూజయందు హారతులిచ్చుట
పూజలో ఒక ముఖ్యాంశము. సంస్కృత
మునందు మంగళ హారతి సాహిత్యము

కావలసినంత కలదు. కాని సామాన్య
స్త్రీల కది దూరమయినది. కనుక తెలుగు
లో నున్న మంగళహారతులే ప్రకృత
విషయము.

'మంగళహారతి సాహిత్యమును కొన్ని
విభాగములుగ చేయవచ్చును. అందు
ప్రధానము 'ఆధ్యాత్మికము' కాని మంగళ
హారతులందలి పారాణిక - కోవకు చెందిన
పాటలు ఒకప్రక్క ఆధ్యాత్మిక రీతులను
చూపుచునే స్త్రీహృదయ సహజమైన
మార్దవమును కోల్పోక విసుటకు చదువు
టకు కూడ ఇంపుగొలుపు చుండును. ఇట్టి
పాట లసంఖ్యాకములు. ఒందు రెండు
పాటల యందలి విశేషములను దిక్పాత్ర
ముగ ప్రదర్శించి అట్టి పాటలయందు అభి
రుచి కలిగించుటే ప్రకృత వ్యాసలక్ష్యము.
బాలకృష్ణ జయహారతి
గైకొనుచో కాంతారుక్మిణి తోడుతా
రారా! కుమారా! అని నోరారగా
నినుపిల్వగ ముద్దాడగ
తరుణి! యశోద ఎంతటి ధన్యరా. ॥బా॥
మరలీ రాగము జీవనాధారము
పరమానందమున గోపికలో
పరమాత్మ నిను చేరి భజియించెరా. ॥బా॥
లీలామానసరూప నీలీలలూ.

తెలియాజాల రెవ్వరును
కొరీ! ముఖందా! కంసవిదారీ. ॥ బాల॥

పై పాటలోని అనేక విశేషములలో
ఆధ్యాత్మిక సారభము మాత్రము వివరిం
తును. మొదటి వాక్యములో బాలకృష్ణ!
కాంతారుక్మిణి తోడుత హారతి గొనుచుని
చెప్పబడినది స్థూలముగ చూచినచో ఈ
మాటలు లస్తవ్య స్తములు. ఆసంబంధములు
కారణము సంబోధించు చున్నది బాల
కృష్ణుని. కాని వాడు కాంతారుక్మిణి యక్కి
ణితో కలిపి హారతిని గ్రహించవలె నట.

'మరి బాలకృష్ణునికి రుక్మిణి ఎక్కడిది? స్థూలార్థమున ఈ విమర్శ వాస్తవమే. కాని సంస్కృతి సంప్రదాయములు తెలిసిన వారికి మాత్రము ఇందు వింతలేదు. కారణమిది. కృష్ణుడు పురుషుడు అనగా పరతత్త్వము. అతడు సూలరూపమున గోచరించుచే ప్రకృతి సాహచర్యము నంగీకరించుట. అనగా బీజమాత్రమయిన 'సత్తా' పురుషుడు. దాని వ్యాపనమే ప్రకృతి. కనుక దృష్టమైన సర్వప్రపంచము ప్రకృతి. తదంతర్గతమైన చైతన్యము పురుషుడుగా వేదాంతమున వర్ణితము. చైతన్యము లేని లోకము ఉనికిలేనట్టిది ప్రకృతిలేని చైతన్యము మనకు కనపడనట్టిది. అనగా ప్రకృతిపురుషు లిరువురిలో ఏకక్కరు లేవన్నది జగ దనుభూతియే లేదు.

కనుక వా రిరువురు ఒక్కరే. ప్రకృతిని విడిచి పురుషు డుండడు. ప్రస్తుతము ప్రకృతి రుక్మిణి. పురుషుడు బాలకృష్ణుడు. అతడు బాలుడే కావచ్చు కాని జగత్తున వానికన్న వృద్ధుడు లేడు కనుకనే బాలకృష్ణ రుక్మిణితో కూడ హాగతి గైకొనుమనుట ఆధ్యాత్మిక భావధరితమైన సు బోధనము. ఈ సందర్భమున ఒక చక్కని విషయము ఉటంకించుట అస్థాన కవితము కా దని భావించెదను. 'కృష్ణశతకము' అతి. పవిత్రనమునుండియు పిల్లలచే చదివించుట మన కలవాటు. అంతలి మొదటి పద్యము చూడుడు. శ్రీ రుక్మిణీశ శేఖర, నారద సంగీతలోల నగధర కారి! ద్వారకనిలయ జనార్దన, కారుణ్యముతోడ మమ్ము గావుముకృష్ణ! విజయినకు ఈ పద్యములు పిల్లలకు చెప్పుట అది వల్లవేయుటకు తగిన కాలమనియే. అంతలి భావగంభీరత మాత్రము అపద్యములు వల్లవేయుచు సాధారణ ఉపాధ్యాయులకు కూడ అందుకొనుటకు కష్టమైనట్టిది. ఇచ్చట శతక కాదుడు కనుకను గురించుచున్నాడు. ప్రకృతితో

కూడిన పురుషుడు శ్రీ రుక్మిణీకుడు. అట్లని ఇచట శృంగార భావములేదు. కారణము అతడు శేఖవుడు (ఇంద్రియములను జయించిన వాడు) కాని ప్రకృతి పురుషులను కలిపి వర్ణించుటయే సంప్రదాయము. ఆచారమే ప్రకృత మంగళ హారతు లందు పాటించ బడినది.

పాటయందు రెండవ వాక్యము కూడ చక్కటి భక్తి సంప్రదాయమునకులొనైనట్టిది. భగవంతుడు ఈ ప్రపంచ మంతి టికని శతవృద్ధు. వాని కన్న పెద్దవాడు లేడు - కనుకనే వానిని పసిబాలునిగ ఆడించుట ప్రారంభమయినది. భగవంతుని భర్తగా, పుత్రునిగ, స్నేహితునిగ, ప్రభువు, మానవ సంబంధ బాంధవ్యములలో అన్నిరకముల బాధువుగ వర్ణించుట భక్తి సంప్రదాయజ్ఞుల మార్గము. శ్రీకృష్ణుడు భీష్మునిదృష్టితో ప్రభువు. అర్జునునకు కావ ముంది మిరాకు భర్త. యశోదకుపు తుడు. వారు కోరినమాపమున భక్తులకు కాన్పింప గలవాడు. సహజముగ తల్లుల దృష్టిలో పిల్లవాడుగా నున్నప్పుడే వాడిపై చనవు పెరగగలదు. కనుకనే భగవంతుని కుమారా! అనినోరారగ పిలిచి ముద్దాడగ నోచిన యశోద ధన్యురాలని చెప్పబడినది.

ఇక మూడవ వాక్యము మంగళహారతి లేని వాక్యమైనను ఆధ్యాత్మిక భావగంభీరము. అది 'మరళీరాగము జీవనాధారము పరమానందమున గోషికల్ పరమాత్మ నిను చేరి భజించెరా' మరళీరాగము జీవనాధారముట ... అను మాట బరువైనట్టిది. పై చూపిన కృష్ణ శతకపద్యమున కృష్ణుడు నారదసంగీతలో లుడు. ఇచట గోపిక మరళీగానలోల, ఏమిటి ఈనాడము? ఇది శేఖము వాద్య విశేషాల చప్పుడు కాదు. సృష్టికి కారణ భూతమైన 'సత్తా'ను నాడ రూపమున వర్ణించుట ఆధ్యాత్మిక ఆచారము. అట్టి జ్ఞాన భాసితమయిన నాడము కృష్ణుని వేణువు నందు వెలవడు చున్నది. తచ 19

వగ మాత్రముననే లోకము ముక్తిగాంచును. కారణజన్ములైన గోపికారూపులైన మహర్షులకు ఆ నాడమే జీవనాధారము అదియే పరమానందము అనగా బ్రహ్మ నందము. ఈ వాక్యములో స్థూలముగ భాగవత తత్త్వము స్ఫురింపజేయబడినది. ఇక తరువాతి వాక్యము. కృష్ణుడు లీలా మానవ స్వరూపుడు, వాడు శౌరి. వాడు ముకుందుడు. వాడు కంసారి. ఈ వాక్యము నకు ఎంతయో వ్యాఖ్యాన మియవచ్చు. కాని విస్తర భీతిచే చిరరి మాకు మాట లకు స్థూలార్థమును చెప్పి ఈపాటను ముగింతుము. అఖండ శౌర్యము కృష్ణుని యందే నిలిచియున్నది. శౌర్యప్రయోజనము శిష్టగర్వణ దుష్టగర్వణ కనుకనే శిష్టుల కాతడు ముకుందుడు. దుష్టులకు కంసవిదారి.

ఇచట ఒక్కమాట మానము గుర్తుంచుకొనవలెను. మంగళహారతులు జానపదములు కావు ఎక్కువ భాగము శిష్టగృహము లందే వెలసినట్టివి. ఆలపించునది ఆడువారైనను వ్రాయువారిలో మాత్రము శిష్టసంస్కృతియున్న దని అంగీకరింపక తప్పదు. కనుకనే ఇట్టిపాటలు ఒకొక్కటి అనేక గభీరార్థములను సంతరించుకొని యుండును. ప్రకృతమున కీపాట నింతతో విరమింును.

మరియొక పాట

శ్రీరామ రామ శ్రీరథ క్త కామ సీతా మనోహర పాశకు డని నకు ఆవలత్రోయుట పావన నీ టిది మేలా! ఓ భావన జనక ఈశ్వర ఏలీకునైనా దరికేర్పరావ సీతామనోహర. ||శ్రీ||

నీదు మహిమ లెన్నగ వళమేరికి నీరజాక్షరఘరామఇకనీ వేగ తిగుమ్మా||సీ||

నిత్యనిర్మలా నిగమగోచరా నిర్గుణపరంధామా సన్మాన వందిత రణభీమ అనురక్తి చూపుని న్నన యంబు గొలుకు సీతామనోహర

తారక నామ తరుణమిదే

రామదాసుని మొర విన రమ్మా

నను మోసము చేయక గనుమా

వేసారి (మొక్కి నిన్ను) వేడుచుంటి

సీతా మనోహర.

ఇది సీతారాములకైన మంగళహారతి
యని వేరే చెప్పవని లేదు. ఇందలి విశేష
ములు ఒండు రెండు మాత్రము పరిశీలిం
తము. ఇంకా కూడ ప్రతివాక్యము విశిష్ట
మైనదే. శ్రీరాముడు అనేకగుణవిష్టుడు,
అందు విశిష్టము భక్తరక్షణ కనుకనే
'శ్రీతభక్త కామ' అని ప్రాంభింపబడి
నది. దశావతారములలోను సౌమ్యము
ర్తులు 'రామకృష్ణులు' అందున - ఆశ్రిత
రక్షణ శరణు వానిని విడువకుండుట
రాముని ప్రతిజ్ఞలలో నొకటి. కనుక కష్టం
వచ్చినవా డెల్ల రాముని దగ్గరకు పరువు
లెత్తి ప్రారంభించును కనుక వాడు శ్రీత
భక్త కామము. ఇక రెండవ విశేషము
వాడు సీతామనోహరుడు, సీత మనస్సు
వారిచిన వాడని సాధారణార్థము కాని
తల్లితో కలిసి వచ్చిన తండ్రియని భక్తుని
భావన. తండ్రి ఎంత ఉత్తముడైనను వేశా
వేళలలో కోపగించుట వానికి సహజము.
తండ్రి బిడ్డల వాదరించు నప్పుడు;
అది చూచి తల్లి సంతోషించును కాని
తండ్రి కోపగించిన వేళ అతనిని కాంత
పరచుటకూడ తల్లికే తెలియును. తప్పు
చేసిన వాడు కష్టములలో నున్నవాడు
అను ఇరువురిపట్లను తల్లికి జాలికలదు. అట్టి
స్థితిలో తండ్రి తప్పుపూలను పట్ట ప్రయ
త్నించవచ్చును. కాని ఆ సందర్భమున
ప్రక్కనే తల్లి యున్నచో సమస్య పరి
ష్కరించు వరకు తండ్రిని నిలువనీయదు.

తప్పులు చేసిన భక్తులు రక్షణ
కోరువేళ సీతతోకూడిన శ్రీరాముని
ప్రార్థించుచున్నారు కనుకనే కాబోలు
రామదాసుంతటి సాధువుంగవుడు కూడ
తల్లి హృదయమెరిగిన వాడగుటచే తిన్నగ
తిన్న రక్షింపుమని రాముని కోరుకొనక
'మముబ్రోవ మని చెప్పవే సీతమ్మతల్లి!!'
అని సీతద్వారా మొర పెట్టుకొనినాడు,
కనుకనే మంగళహారతులలో కూడ సీతా
మనోహరుడైన శ్రీరాముని స్తుతించుచు
న్నారు.

'ఆ సీతా మనోహరుడు' ఎవరో కాదు.
భావజనకుడట. ఇది యొక చక్కని
వ్యంగ్య వ్యక్తీకరణము. అతడు భావజ
జనకుడు అనగా మన్మథుని తండ్రి అనగా
సర్వ-కోరికలు అతనినుండే బయలుదేరినవి
కదా! కనుక ఆప్రకృతిలో మునిగి లేలు
చున్న జీవకోటి రాగ బద్ధ మగుట వాడె
రుగనిది కాదు. అందునా వాడు కూడ
రాగబద్ధుడే; 'లీలామానుష మే కావచ్చు'
కారణము అతడు సీతామనోహరుడు
కదా! తప్పులు మన్నించుటకు కోరి
కలు తీర్చుటకు భావజనకుడు సీతా
మనోహరుడు అగు శ్రీరామునే భక్తు
రాండు తమ మంగళ హారతులలో
స్తుతించుచున్నారు.

మరియొక పాట.

ఘల్లు ఘల్లున పాద

గజ్జెలందలు మ్రోయ

కలహంస నడకల

కలికి యొక్కడికే

జడలోను గంగను

ధరియించు కన్నటి

జగము లేలే సాంబ

శివుని సన్నిధికే. మంగళం మంగళం.

తళతళమను రత్న

తాటంకములు మెరయ

పసిదికుండలముల

పడతి యొక్కడికే,

కరియోగ చర్యము

కటిధారుడైనట్టి

గురుడైన శంభు శం

కరుని సన్నిధికే. మంగళం మంగళం.

చెంగావి చీరల

కొంగులు జారంగ

రంగైన నవమోహ

నాంగి యొక్కడికే

పులితోలు వస్త్రాలు

భూతి ధరియించిన

బ్రహ్మాండ మేలు జగ

దీకు సన్నిధికే. మంగళం మంగళం.

పై పాటయందు పరమేశ్వరునిసన్నిధి
కేగు చున్న పార్వతి వర్ణిత. పార్వతీ పర
మేశ్వరులు ఆది దంపతులు. ముఖ్యముగ
స్త్రీలు కాంక్షించునది. విచిత్రము
అద్దానిని కటాక్షించునది పరమేశ్వరి. ఆ
పరమేశ్వరి అనేక స్థితులలో వర్ణిత
యైనది. ఒకొక్క ప్రయోజనము కోరు
వారు ఒకొక్క స్థితియందున్న మహేశ్వ
రిని వర్ణింతురు. ప్రకృతము పనుపుకుంటును
అను కాంక్షించు మత్తైదువులు పొడు
కొను మంగళ హారతి ఇది. కనుక సర్వా
భరణ భూషితయై శృంగార రసరూపిణి
పరమేశ్వరుని సమీపించు చున్న పార్వతి
వర్ణింపబడినది. అట్టిస్థితిలో ఆమె విడువ
తనమును కాంక్షించు స్త్రీలపట్ల విశేష
ధరమును చూపగలదు. ఇది ప్రకృత
సందర్భము. ఇక ఇందలి పార్వతీ పరమేశ్వ
రాంకితములైన విశేషములు విశిష్టములు
ఇందు మూడు చరణములున్నవి (Stan-
zas). అందు మొదటిచరణమున పార్వతీ
పరమేశ్వరుల వర్ణన చూడదను.

'భట్ట భట్టన మ్రోగుచున్న' గజ్జలు
అంటెలు; ధరించినది. పార్వతి 'కలహంస'
నడకలు నడచుచున్నది. శిరస్సునగంగను
ధరించిన సాంబ శివుని సన్నిధికిగ
చున్నది. ఆమె కాలి మువ్వల 'సవ్వడి'
సర్వలోక కుభప్రదాయకమైన నాడము.
ఆమె మహా ఉత్సాహముగ నున్నది.
కనుకనే హంసగమన. ఇక ఆమె చేర
కున్న మహేశ్వరుడు రుద్రాది స్థితులలో
నున్న వాడు కాదు. శిరముపై గంగను
ధరించిన వాడు. అనగా భార్యలోలు
డైన స్థితి అది. సరసత నెరిగిన సమయ
మది. చివరగా వాడు సాంబశివుడు. అనగా
అంబతో కూడినవాడు. హృదయఆర్ద్రత
కలవాడు. కనుకనే అస్థితినున్న అంబా
మహేశ్వరులు నులభసాధ్యులు. స్త్రీలు
కోరడి మూర్తులు.

ఇక రెండవ వాక్యము. ఈవాక్యమున
మహేశ్వరి 'తళతళ' మెరిసెడి తాటంక
ములను పసిడి వండలములను ధరించి
నట్టిది. 'అలితా సహస్రమునందలి 'తాటం
కయుగళి భూత తపనోడుప మండలా'
అను విశేషమును చూడుడు. సూర్య
చంద్రులే ఆమెకు తాటంకము లట.
ఆ తాటంకములు జ్ఞానప్రదాయకములు.
కాంతి దాయకములు. ముక్తిప్రదములు.
పుణ్యస్త్రీ చిహ్నములు. ఇక పరమేశ్వ
రుడు గజ చర్యధారుడు. శంభుడు శంక
రుడు. గజాసుర సంహరణానంతరము
అతడు గజ చర్యము ధరించినాడు. అసుర
సంహారము మాట యెట్లున్నను ఆతని
భక్త ప్రీతికి చర్యధారణ మాత్రము ప్రతి
కగా నిలచిపోయినది. వాడు శంభుడు
శంకరుడుకదా! అనగా కుభప్రదాత యని
అర్థము. అట్టి కుభప్రదాత మహేశ్వ
రుడు. జగదంబ ప్రకృతి స్వరూపిణి.
సర్వలోకములను మోహమున .మంచ
గలట్టి మోహాస్వరూపిణి ఆమె. అట్టి
మోహా మోహితుడైన తీవునకు విధూతిని

నీ రాజనము

- శ్రీ ఎస్. వి. రాఘవేంద్రరావు,
ఎం.ఏ.; బి.ఇడి.

—

*ఆంధ్ర వాణిబాం కక్షరాల్ నేర్పిన
దివ్యుడౌ నాచార్య దేవుడెవరు?
తెలుగు కవిత్వంపుఁ దీవను నాటిన
యలనాటి కవి కృషీవలుఁ డెవండు?
'తన కుల బ్రాహ్మణుఁ డని మెచ్చుటేనికి
వేద నూక్తములు వినిచె నెవరు?
పంచమ శ్రుతియైన భారత కృతిగీతి
పాడి వినిపించిన ప్రోడ యెవ్వ
రట్టి 'నాగనుకాసను', నవిరళ జప
హోమ తత్పరు, గద్దణధాము, ననఘు,
సకల వేద విదుని, నిత్య సత్యవచను,
నన్నపూర్వుని ఋషికల్పు నభినుతుంతు.

*భారత రణమున నరనకు
నారాయణునట్లు నీకు నారాయణ భ
ట్టారకుఁడు తోడ్పడె మహా
భారతరచనంబునననిపల్కితి వనఘా!

అనగా జ్ఞానరూపకమైన విశ్వర్యము
నిచ్చి రక్షించు 'తాత' మహేశ్వరుడు.
'ఇహ మెల్ల మహేశ్వరి' పరమెల్ల మహేశ్వ
రుడు ఇచట ప్రసాదించు చున్నారు.
ఇట్లని మహేశ్వరి పరసౌఖ్యప్రదాత్రి కా
దని మాత్రము అర్థము కాదు. ఇహపర
ములు రెండును భక్తులకు కావలెనుకదా!
విడ్డల విషయమున తల్లి సుఖము కోరగ;
తండ్రి జ్ఞానమునుకోరుట సహజముకదా!

ఈవిధముగా 'మంగళ హారతి' సాహి
త్యమున పామరజన సుబోధకము కాగల
తీరున ఆధ్యాత్మిక సౌరభమును గుబాళింప
జేసిన భారత సారీలోకము ప్రపంచ
మహిళా లోకమునకు ఆదర్శ ప్రాయము
కాగల దనుట నిర్వివాదాంశము. భార
తీయసంస్కృతి సంపత్తికి నివాళులు.

*అతఁ డెట్టి సాయ మందించెభోగాని
నీ కృతజ్ఞతలను నెఱుఁగుకొన్న
తీరుఁజూడ నీదు తియ్యంపు నెయ్యంబు
తేట తెల్ల మయ్యె మేటి సుకవి!

*గౌతమీ వాహిని గతి గలదయ్యె నీ
కమనీయ కళ్యాణ కావ్యకన్య,
సుప్రసన్నార్థ సంకోళిత యయ్యె నీ
కమనీయ కళ్యాణ కావ్యకన్య,
అక్షర రమ్యత నలరించునయ్యె నీ
కమనీయ కళ్యాణకావ్య కన్య,
రుచిరార్థ నూక్తుల పచరించు నయ్యె నీ
కమనీయ కళ్యాణ కావ్యకన్య.
నరళ సంస్కృతపద, సర్వకాస్త్రవిషయ
తెల్లువారి యాడుపడుచు దివ్యకీర్తి;
ఇన్ని గుణముల యన్నుల మిన్న నీదు
కీర్తి కాయంబు నిర్మిల మూర్తి కాదె?

*రాజమహేంద్ర మందు కవి
రాజ! నినుం గని ధన్యుఁ డయ్యె నా
రాజనరేంద్రుఁ డాశక్తి వి
రాజితకీర్తి సమార్జనంబునన్
తేజము నొంది రాంధ్రులు త్వ
తీరుకృతిన్; గయికోమ్ము భక్తి నీ
రాజనముల్ బుధావళి ని
రంతర మర్చన సేయునట్లుగన్.

*శబ్దములు వత్తులుగఁ జేసి, సరసరుచిర
భావగరిమ స్నేహార్ద్రతఁ బడను చేసి,
పద్యదీపావళిని నేత్రపర్వముగను
భారతాకాశ వీధిలోఁ బాదుకొల్పి
తొలి తెలుగువెల్లు నింపిన యలఘుమూర్తి
అందుకొమ్ము మోఛందోమయాంజలులను!

*భారత స్మృత్యతి నారవి
తారక మెసలార నాంధ్ర ధన్యతనంతన్
గూరిచి తాదికవి! మా
యారతిఁ గైకొమ్ము నన్నయాచార్యభక్తా.

కల్యాణకింకిణీరవళి

- సాహిత్యకోవిద శ్రీ శ్రాద్ధిడి రామం, బి.ఏ., బి.ఎల్., బి.ఇడి.

సాహిత్య దర్పణంలో మహాపండితుడైన విశ్వనాథుడు 'కావ్యం రసాత్మకం కావ్యం' అని కావ్యలక్షణాన్ని యేనాడో నిర్వచించేడు. అందుచేతనే రసాత్మకములైన లఘుకృతులకు సాహిత్యంలో గణనీయమైన స్థానం లభించింది. ఈ లఘుకృతులలో ఖండకావ్యం ఉంగరంలో మణిలాగే తనప్రతిభను విజృంభింపజేస్తుంది. ఇరవైయ్యో శతాబ్దపు ఉత్తరభాగంలో తెలుగునాడులో వెలువడిన లఘుకృతులలో కవి ఫాదుషా కొప్పరావూరి సత్యనారాయణ గారు రచించిన కల్యాణ కింకిణీ ప్రముఖస్థానం ఆక్రమించుకుంది. భారతీ సేవలో భాగస్వాములైన వీరి ఎదమెచ్చిన నెచ్చెలి శ్రీ ఉనీరిక జగన్మోహనరావుగారు. వారికి, కవిగారు ఈ కల్యాణ కింకిణీని అంకితం చేస్తూ-

'స్థిరమై యక్షరమై యమాయ కలనన్
చిద్భాసమై, జాగృతీ
పరమై గోచరమై యగోరమునై
భాసించు, కాసించు నం
మరమై, జన్మల కాలయమ్ము
నగు నకూరమ్ము కాలమ్ముని
పురి, సామ్యాత్తము శ్రేష్ఠివంశజా
జగన్మోహభిధున్ బ్రోచుతన్'
అని కాలపురుషుణ్ణి అర్పించేరు.

ఈ రచయిత వణిక్ ప్రముఖులు-అలవోకగా అలవడిన కావ్యకళతో వీరు తమ కవితకు మెరుగుపెట్టి, జీలుగుదిద్ది కల్యాణ కింకిణీగా రూపొందించేరు. వివిధ సన్నివేశాలలో వీరు రచించిన పద్యకుసుమాలు, సాహిత్య సౌరభాన్ని ఈ కృతి ద్వారా వెదజల్లుతున్నాయి.

'పండితులార! స్వాగతము
పల్కుచు నుంటి విశేష శేముషీ
గండరగండలార! ఘన
కావ్య కథా కలనాత్ములార! ఉద్దండ
హృదంతరాళముల
దార్ధ్యము నార్ధ్యత పెల్లు పెల్లునై
రండు మడియ గేహ మిది
రాజిల, సజ్జన సఖ్య మబ్బుగా.'

అని స్వాగతం అనే కీర్తికతో వ్రాసిన పద్యం వారి సహృదయతను వ్యక్తం చేస్తుంది.

స్వాగతము, కవిచక్రవర్తి, కరుణాశ్రీ అవధాన ప్రశంస, కవితాకుమారి, భాషాభేషజం, భువనవిజయం; అనే కీర్తికలు గల పద్యాలు కవిగారికి సాహిత్యంలో గల అభిలాషను, అభిరుచిని, పాటవాన్ని వెలువరిస్తాయి. 1969 వ సంవత్సరం మార్చి నెలలో పొన్నూరులో జరిగిన భువనవిజయంలో తెనాలి రామకృష్ణకవిగా వీరు చెప్పిన పద్యాలు వీరి కవితా ప్రాధిమ్య చక్కని దర్పణాలు. ఈ సమయంలో, 'కారాగారమునన్ ధ్వనించె నవురా గంధర్వ సంగీతముల్' అనే సమస్యను, వీరు -

'రారామాధవ! రార నందతనయా!
రారా యశోదాసుతా
రారా కంజదళాక్ష యంచు మది నా
రాటమ్ము సంధిల్లగా
శ్రీరాధామణి వేణుమాధవుని బ
ల్కిం బట్టి బంధింప హృత్
కారాగారమునన్ ధ్వనించె నవురా
గంధర్వసంగీతముల్'

అని యెంతో శ్రవణపేయంగా పూరించేరు. మహాకసారి కాలేజీలో శ్రీ భరత శర్మగారు, అవధానం చేసినప్పుడు, వారి అవధానాన్ని ప్రశంసిస్తూ చెప్పిన పద్యాల్లో అవధానంలో గల కష్ట నిష్ఠురాలిని కన్నులకు కట్టినట్లు వీరు వివరించేరు. మచ్చునకు ఒకపద్యం యిక్కడ ఉటంకిస్తాను.

'అక్షర మక్షరమ్మనకు
నందిక పొందికలంద నా నిషే
ధాక్షరి, పాదపాదమును
దార్ధ్యముతో నిమిడించి పెంచు, ద
త్తాక్షరి, ప్రాకృతమాసముల
దర్పణమా పద మేర్చి కూర్చు వ్య
స్తాక్షరిపై సమస్యలను
ధారణ, పూరణసేయగా వలెన్'

ప్రసిద్ధ కవిశేఖరులైన దోమా వేంకటస్వామి గుప్తగారిని గూర్చి వీరు వ్రాసిన ప్రశంసాత్మకమైన పద్యాలు రసీకజన మనోహరంగా వున్నాయి.

'అరుణ తరుణ పుష్పాల విస్తరణ సలిపి
కారదాదేవి పాద మంజీరములకు
శ్రావ్యమా శబ్దమాధురీ ఝరిని గూర్చి
వెలయు జంధ్యాల పాపయ్య లలితకుకవి'

అని వీరు కరుణాశ్రీని ప్రస్తుతించేరు. సమకాలీనులైన కవులలో గల ప్రాశస్త్యాన్ని హృదయపూర్వకంగా శ్లాఘించి వీరు తమ సహృదయతని వెలువరించేరు.

'భరణి భవులకు, గలమిందారులకును
మెప్పుగల కైత జెప్పినఁ జెప్పవచ్చు
పూజ్యతమమైన యీ ప్రజారాజ్యమందు
ప్రజలు తెలియంగ దగు బాస పలుక
వలయు'

అని కావ్యసరళిని గూర్చి మీరు తమ అభిప్రాయాన్ని భాషాభేదం అనే శీర్షికతో వ్రాసిన పద్యాల్లో వెలువరించారు.

అధ్యాత్మిక, అధి భౌతిక విషయాలు మధ్యనిరంతరమూ సంఘర్షణ జరుగుతూనే వుంటుంది. ఈకవిగారి చలన కళ్యణోడు, ఈసంఘర్షణను పద్యరూపంలో మీరు వెలువరించేట్లు చేసింది. సూర్యకిరణాలవేడిని తట్టుకోడానికి 'తిమిరంపునోడు' కావాలి. ఆత్మమాత్రం నిరాఘాటము నిర్మలము అయినపథంలో చరించాలని తాపత్రయ వడుతుంది. ఈ సంఘర్షణ

'ఆత్మపరిశుద్ధమార్గాన నరుగ వెలుగు భౌతికపుమార్గమున నడువ దిమిరంపు నోడు ఏమివచింతు నాశోభ చల్లి పొడుతను విద్ది కాంతిలో బడుటెపుడొ'

అనే పద్యరూపంలో మీరు సులోచనో పాఖ్యానంలో చోటుచేసుకుంది.

నానాటికి ఋజువర్తన దిగజారుతున్న యాశోకాలలో, ప్రజల యొక్క పరిస్థితిని మీరే 'ఆవేదన' కళ్యణకట్టినట్లు ప్రతిఫలింప జేస్తుంది. కాబట్టి యీ శీర్షికలో గల రెండు పద్యాలను ఉటంకిస్తా-

'నేటి ప్రపంచమానవుల

నీచపు వర్తన చూచుచుండియున్
ఏటికి నిట్లు లూరకొన,

నే మగునో పరమేశ్వరా యికన్
బూటక - వైఖరిన్ నిలిపి,

పుణ్యుల జేయగ నీ కసాధ్యమా,
చూటలుగాడు చేతలను

మాన్యుము తిర్పతి వేంకటేశ్వరా!

మంగమ నీడు భావ్యయని

మంగమ పేరును పెట్టి నారుగా
దొంగ బజారువర్తకపు

దోపిడిదార్లు రహస్య నోట్లకున్
దొంగ యొకింతలేక యిటు

పెట్టిరి నీకును పంగనామముల్
మంగళమూర్తిదేవ! కుభ

మంగళతిర్పతి వేంకటేశ్వరా॥

'హాయి దయసేయుమా అననూయ మాత' అని అర్థిస్తూ జిల్లాడిపూడి అమ్మకు మీరు అర్పించిన పద్యరత్న హారంలోను, మీరు తూజాపుష్పాలలోను, ఆకాంక్షలోను, ఆస్తివలెన మీరు భక్తిభావం చక్కగా విశదమాతుంది. ఇంతేకాకుండా-

'శిరమున్ వంచి నమస్కరించెద కుభా

శీర్వాద భాగ్యమ్ముకై

వరవీణా ధరపాణికిన్ సకలదే

వవ్రాత సంవీతికున్

కరుణాపూరిత దివ్యవాగ్ధరికి రా

కాచంద్ర బింబాస్యకున్

నరనారీసుకుమారపుణ్యహృదయాం

తర్వాణికిన్, వాణికిన్'

అనే మీరు పద్యంలో పోతనగారి 'క్షోణి తలంబునన్ నుదురు సోకగ మొక్కి నుతింతు' అనే పద్యం యొక్క ఛాయ రమ్యంగా గోచరిస్తుంది.

'నదుల నెల్ల నెట్లు నడువనిచ్చితి వయా
స్వార్థ చింతలేక జలము లీయ'

అనినీ పావురాయి కట్టు సమకుర్చితి వయా, కాంతిశోభదిశల సంతరింప' అనినీ ప్రకృతి నుంచి పాతాలు నేర్చుకుని వాటికి నైసర్గికంగా ఆగుణాలు అలవడ జేసినట్లే తనకు భక్తిభావాన్ని ప్రసాదింపుమని యీయన పరమేశ్వరుణ్ణి వేడుకుంటాడు.

ప్రకృతిలోను, మానవ ప్రకృతిలోను గల విశేషాలను జనరంజకంగా చిత్రించ గలవాడే కవి. ఈ కవి ఘాడుష-

'వైత్రము కోకిలమ్ముల ప్ర

చారనివాడ సరాగభోగస

న్మిత్రము, పుష్పసౌరభము

మించి తమించగ చంచరీక స

త్పాత్రము బాల చూతనవ

పల్లవ కోమలకావ్య కన్యకున్

నేత్రము, విశ్వదృశ్య రమ

ణీయసుహాస వికాసపత్రమున్'

అని వసంతమ్మిని ప్రస్తుతించి, ప్రకృతి శోభను ఉపాసించారు -

ఈయన గాంధేయవాది. గాంధీని దేవతామూర్తిగా భావించిన ధన్యజీవి. గాంధీ ఏను, బుద్ధుల వంటి 'మహామహు డనినీ. గాంధీ జీవిత కావ్యంలో భారతీయులంతా పాత్రలేనారనినీ, గాంధీకి మనం సమకాలీనులం కావడం మనభాగ్య విశేషమనినీ యీయన మంజులకవితా రీతిలో వ్యక్తం చేసారు.

జనార్దనా! కల్యాణ కనకాంబరాలు, స్మృతి - విస్మృతి, గీతామాధురి మొదలైన ఖండికలు, జీవితంలో తనకుగల కొన్ని మధురానుభవాలు చక్కని ప్రతిబింబాలు. 'నేను' అనే శీర్షిక కవిగారి స్వీయచరిత్రను సూత్ర ప్రాయంగా వివరించింది. కృతిపిత యశోగాఢలలో ఈ కావ్యం సమాప్తమాతుంది.

కావ్యంలో సామాజికస్పృహ వుండాలని నేటి సాహిత్యవేత్తల ప్రగాఢవిశ్వాసం. మేధావివర్గం సమాజంలో కీలక పాత్రను వహిస్తుంది. మేధావివర్గానికి చెందిన కవులను గురించి, పండితులను గురించి మీరు వ్రాసిన పద్యాలు వైతన్యవంతంగా వున్నాయనడంలో సందేహం లేదు. నేడు భక్తి అనే పేరుతో చలామణి అవుతున్న అవినీతిని గురించి 'ఆవేదన' అనే శీర్షికగల పద్యాలలో మీరు ఆవేదను స్ఫుటంగా తెలియజేసారు. ఏది ఎలాగవున్నా ఆనందాన్ని కలిగించడం కావ్యప్రయోజనాలలో ముఖ్యమైనది. ప్రసాద గుణం కావ్యానంద వర్ధక మాతుంది. మధుర మంజుల మార్గంలో ప్రసాదగుణంతో వెలయింప జేసిన యీ కల్యాణ కింకిణి, వాణీమండరరవళిని ముప్పరింప జేస్తుంది.

కాల్వెల్ ప్రతిపాదనల అంతర్యం

- శ్రీ వాడపల్లి చక్రపాణిరావు, ఎం.ఏ., ఎం.ఫిల్.

కాల్వెల్ తన తులనాత్మక వ్యాకరణానికి 'ఎ కంపారిటివ్ గ్రామర్ ఫర్ ది ద్రవిడియన్ ఆర్ సాలిండియన్ ఫామిలీ ఆఫ్ లాంగ్వేజెస్' అని పేరు పెట్టాడు. ఇందులో 1 తమిళము, 2 మలయాళము, 3 తెలుగు; 4 కన్నడము, 5 తుళు, 6 కొడగు, 7 తుద, 8 కోట, 9 గోండు 10 భోండు 11 ఒరాయును, 12 రాజమహాలు అనే పన్నెండు భాషల పరస్పర సంబంధాన్ని స్థాపిస్తూ, ఇవన్నీ ఏక కుటుంబకాలనీ; సంస్కృత భాషతో వీటికి జన్యజనక సంబంధం లేదని ప్రతిపాదించాడు. బ్రాహ్మణుడు అనే భాషకూడా ఈవర్గానికి చెంది ఉండవచ్చునని ఒక అస్పష్ట ప్రతిపాదన చేశాడు. వీటిలో ఒరాయును, రాజమహాలు భాషలు, బ్రాహ్మణుడు భాష దక్షిణ భారతదేశానికి చెందినవి కావు.

ఇవన్నీ ప్రత్యేక కుటుంబానికి చెందుతాయనే విషయాన్ని కాల్వెల్ కంటే పూర్వమే ఎల్లిస్, రాస్కె, మాక్స్ ముల్లర్ మొదలైన పాశ్చాత్యులు ప్రతిపాదించి ఉన్నారు. వీటిని రాస్కె 'మలబారిక్ భాషలనీ; మాక్స్ ముల్లర్ 'తమిళిక్ భాషలనీ' పేర్కొన్నారు. కాల్వెల్ కు ఆ పేర్లు నచ్చలేదు. ద్రవిడియన్ భాషలు; అనడమే సముచితంగా ఉంటుందని ప్రతిపాదించాడు. అతని ప్రకారం ఈ భాషలన్నీ ఒకేమూలభాష నుంచి వచ్చిఉంటాయి. ఆమూలభాష దేశీయంగాదు. పూర్తిగా అభారతీయం. సంస్కృతీకర పశ్చిమ విరోపా భాషలకు; సెమిటిక్ భాషలకు; సిథియన్ భాషలకు సంబంధించినంతగా భారతీయభాషలతో ఈ ద్రావిడ భాషలు సంబంధించడం లేదని అతని అభిప్రాయం. 'ఈ

ద్రావిడ భాషలు మాట్లాడే వారందరూ ద్రావిడజాతికి చెందినవారు. వారు మొదట ఎక్కడనుంచో హిమాలయ పర్వతాల నుండవచ్చి, ఉత్తరభారతదేశాన్ని ఆక్రమించుకోగా, కొంతకాలం తర్వాత ఆర్యులువచ్చి వారిని దక్షిణ భారతానికి తరిమివేశారు. ఈ కారణంగానే సంస్కృతంలో ద్రావిడ భాషా పదాలనేకం ప్రవేశించడం జరిగింది. అంతేకాక; సంస్కృతంలో గల కొన్ని పదాలు సంస్కృతానికి; ద్రావిడ భాషలకీ ఉమ్మడి సామ్యం; కనుక; సంస్కృతం జనక భాష ద్రావిడ భాషలు జన్యభాషలు కావడానికి అవకాశం లేదు?'

కాల్వెల్ గ్రంథాన్ని జాగ్రత్తగా పరిశీలిస్తే అతని అంతర్యం స్పష్టమవుతుంది. తాను పేర్కొన్న భాషలకి సంస్కృతంలో ఏవిధంగా సంబంధం లేదో చూపడమే అతని లక్ష్యం. అవి ఏవిధంగా సన్నిహితాలో చూపడం అతని ఉద్దేశం ఎంత మాననమూకాదు. అంటే; ఈ భాషలు, వీటిని మాట్లాడే జనం ప్రాకృత భాషలు, తద్యవహర్తలకంటే భిన్నమైన వారని ప్రతిపాదించడం కాల్వెల్ కృషిగాని అంతర్య మన్నమాట తులనాత్మక వ్యాకరణం పేరుతో భారత జాతి మొత్తాన్ని గెండు చీలికలు చేయగలిగిన అతని ప్రతిభ అనన్యసామాన్యం. భారతీయ సంస్కృతిని ఆర్యద్రావిడ భేదంతో విచ్ఛిన్నం చేయగలిగిన అతని మేధాసంపత్తికి నోహారు.

శ్రీ. క. ఏడవ శతాబ్దానికి చెందిన కుమారిలభట్టు తన 'తంత్ర వార్తకము' లో పదాలకు అర్థం చెప్పేటప్పుడు అనుసరించాల్సిన సంప్రదాయాలను వివరిస్తూ 'ఆంధ్ర ద్రావిడ భాషాయామ్' అని

పేర్కొన్నాడనీ; 'ద్రావిడ' మనే పదం దక్షిణాది వారిని, వారిభాషల్ని గూర్చి; అంతరాల్ని స్పష్టంగా గుర్తించకయే పూర్వసంస్కృత పండితులచే వాడబడేదనీ కాల్వెల్ వివరించాడు. I

కనుక తానుకూడా సామూహికంగా ద్రావిడభాష అని; ద్రావిడులనీ వ్యవహరిస్తూన్నా నని చెప్పకొన్నాడు.

పూర్వ సంస్కృత పండితులు ఆంధ్ర ద్రావిడ భాషల్ని విడివిడిగానే పేర్కొన్నారు. అదీకాక వారివారికాలాల్లో ద్రావిడ భాషలస్థితి ఏలా ఉండేదో కాల్వెల్ తెలియదు. ఇప్పటి ఇన్ని భాషలు అప్పుడు ఉండిఉండక పోవచ్చును. కనుక దక్షిణాది భాషలన్నీ ద్రావిడభాష అనడం సరికాదు. అదీకాక కాల్వెల్ పేర్కొన్న పన్నెండు భాషలూ దక్షిణాది భాషలు కావు. ఒరాయును రాజమహాలు. బ్రాహ్మణుడు భాషలు ఉత్తరాదివి. కనుక ఈ గ్రంథానికి 'ద్రావిడ లేక దక్షిణ భారతదేశపు భాషల తులనాత్మక వ్యాకరణం, అనే పేరు ఎంత మాత్రం సరిపోదు. కాని తన ప్రతిపాదనలు దేశంలో ప్రచారం కావాలనే తంత్రంతో కాల్వెల్ కావా అనే తన గ్రంథానికి ఆపేరుంచాడు. దక్షిణాది వారు ద్రావిడులు, ఉత్తరాదివారు ఆర్యులు అనే భేదభావాన్ని ప్రజల్లో కలిగించడం అతని అంతర్యం.

తమిళాది భాషలు స్వతంత్రమైన పుట్టుక, ఉనికి; కలవని నిరూపించడంతో పాటు, అవి సంస్కృతిభిన్నా లని ప్రతిపాదించడంలో కాల్వెల్ ఎంతో తెలివిగా దేశీయపండితుల్ని మోసంచేయగలిగాడు.

సారూప్య నిరూపణకు కాల్వెల్ తీసుకొన్న భాషలన్నీ ప్రజల వాడుకలోనివి. సంస్కృతం వాడుక భాషకాదు. ఈ సంగతి అతనికి తెలుసు. అంతేకాదు, భారతీయభాషలన్నీ సాహిత్యస్థాయిని

చేతున్నట్టి వ్యావహారికం కంటే భిన్నమైన మాటాన్ని సంతరించుకొంటూ యని మాటికి ప్రత్యేకమైన వ్యాకరణం, పదకాలం ఉంటుంది దని కూడా అతనికి తెలుసు. 2

నేలల వ్యావహారిక భాషల్ని ఏనాడూ జుబుబ వ్యవహారంలో లేని, సాహిత్యానికే పరిమితమైన ఒకానొక కృతక భాషతో పోల్చి చూచి; దానితో ఈ వ్యావహారిక భాషలకు సంబంధం లేదని చెప్పడంలో అర్థం లేదు. అలాగే దేశీయ భాషల సాహిత్య మాండలికాలు (Literary dialects) వ్యావహారికాల కంటే భిన్నంగా ఉంటాయనీ, కాటి వ్యాకరణ, కోకాదులు సాహిత్య మాండలికాలకే పరిమితాలనీ తెలిసిన వ్యక్తి కాటిని ఆయా భాషల సర్వస్వంగా పరిగణిస్తూ ప్రతిపాదనలు చేయడం పొరపాటు వల్లకా? తప్పు త్రోవ వట్టింపడానికా?

భారతీయ భాషల కన్నింటికీ సంస్కృత భాష మూలం అనే అభిప్రాయం దేశంలో ఉన్న మాట వాస్తవమే కానీ, ఇది వ్యావహారికాలను గురించి చెప్పినది కాదని, సాహిత్య మాండలికాల విషయమనీ మర్చిపోకూడదు. అనేకమైన దేశీయ భాషల్ని సమన్వయిస్తూ; ఒకానొక అనుసంధాన భాషగా రూపొందిన సంస్కృతం నుంచి ఏదేశీయ వ్యావహారిక భాషయినా అవిర్భవించిందని చెప్పడం సమంజసంకాదు. దురదృష్టవశాన, కార్ద్యేర్ కపటంతో చేసిన ఈ ప్రతిపాదన మనపండితుల్ని ప్రక్కదాడు పట్టించి వారి కక్తియుక్తుల్ని వ్యర్థపరచింది. ఇప్పటికీ చాలామంది పండితులు తెలుగు మొదలైన భాషలు సంస్కృతజన్యాలని నిరూపించడం కోసం బట్టతలకి మోకారికి ముడిపెట్టే ప్రయత్నాలు చేస్తున్నారు. నేటి పొండి భాషనుండి జనవ్యవహారంలోని అతథి భాష; ప్రజభాషా వచ్చా

యనడం లాంటిది సంస్కృతం నుంచి దేశ భాషలు రూపొందా యనడం. దేశ భాషల్లో సాహిత్య స్పష్టికి సంస్కృతం సహకరించింది, కనుక ఆదేశ భాషా సాహిత్య మాండలికాలకి జనని సంస్కృతంగా పేర్కొనబడటం అప్పటికీ, ఇప్పటికీ కూడా సమంజసమే.

భాషా శాస్త్రం బాగా అభివృద్ధి చెందిన నేటి కాలంలో కార్ద్యేర్ చేసిన ప్రతిపాదనలమీద తీవ్రమైన పరిశోధన జరిగింది. తమిళాది భాషలకి సామాన్యంగా ద్రావిడ భాష అనే వ్యవహారం నేడు స్థిరపడి పోయింది. ద్రావిడులు బయటనుంచి భారతదేశానికి వచ్చినవారనే ప్రతిపాదన వీగిపోయింది ఇవి పూర్తిగా భారతీయమైన భాషలు. భరతుడు మొకలైన ప్రాచీనాలంకారికులు పేర్కొన్న 'విభాషల్లో ద్రావిడం కూడా ఒకటి; అది ప్రాకృతాలవల్ల ప్రభావితమై బహుధా విస్తరిస్తూ వస్తోంది. నేడు మనం ద్రావిడ భాషలుగా పేర్కొంటున్న భాషలు ఇలా రూపొందినవే.

1. "It is a term however, which has already been used more or less distintively by Sanskrit philologists as a generic appellation for the South Indian peoples and their languages and it is the only single term they seen ever to have used in this manner."

(A comparative grammar of the Dravidian or South Indian family of languages. Page 4)

2. "...Sanskrit cannot properly be called a dead language in this sense. Probably it was never the actual, every day speech of any portion of the Aryans of India at any period of their history, however remote. Its name Sanskrita, the elaborated or developed speech,

ప సిత నం

మమారి హరి రఘుమమారి.

వొలిపాడు వేళలో
పుపుపాడరింటిలో
పున్నదొక బిటు మెగ్గ
అది పసిడి రే
మల విరి మెగ్గ
మిచ్చుతోంది - మిచ్చుతోంది
విరియనా వలద యని
మినురుతున్నది తావి
విసరనా! వలద యని
అప్పుడే!
బాధలు పడిన తల్లి
ఒడిలోనికి వచ్చి పడ్డా
డొక బిడ్డ కళ్ళు
తెరిచాడు లోకాన్ని
చూడనా వలదయని
ఏడిచాడీ లోకం
పోకడ యింతేనని
నవ్వాడు ఈ లోకం
తీరు తన్నులు చూచి
అడతా డీలోకాన
అడుతూ పాడాలని
అభిలాష పడతాడు
అదే పసితనం
లోకం తెలియని దాని
రూపే తెలియని తనం
అదే పసితనం

0—0

illustrates its origin. It was the language not of any race or district, but of a class - the class of bords and priests, the literary men of the first ages! or rather it was the language of literature."

- Comparative grammar.

—•••—

అరుణార్ణవం

అరుణార్ణవం (కవితా సంకలనం)

[సంకలనం : “భావన” మిత్రులు. ప్రథమ ప్రచురణ ఉగాది 1988. వెల : 3 రు. ప్రతులకు : క. వి కృష్ణారావు, ప్రధాన కార్యదర్శి, “భావన” (హేలాపురి సాహితీ సుమం), ఏలూరు - 534 001]

20 పేజీలూ, 32 కవితలు కలిగిన చిన్న కవితా సంకలన మిది. దీనికి శ్రీ బండ్రమూడి సత్యనారాయణగారు, మచిలీ రాగతి పండరిగారు ప్రశంసా వాక్యాల్ని రాసారు. ఈ సంకలనానికి పెట్టిన “అరుణార్ణవం” అనే పేరులో వున్నంత శక్తి చాలా కవితల్లో వున్నట్లు కనబడుతుంది. ఇందులోని ప్రతి కవితా చీకటినుంచి వెలుగులోకి; చెడునుంచి మంచిలోకి; ప్రస్థానించాలన్న ధ్యేయాన్ని వెల్లడిస్తున్నది. నేడు అసంఖ్యాకంగా వస్తున్న ఎన్నో కవితాసంకలనాలకన్నా ఇది తనదైన విశిష్టతని చాటుకుని, కవితా ప్రపంచంలో సామాజిక స్పృహతో ఎదగగలదన్న ఆకాభావం మెరుస్తున్నది.

“అరుణార్ణవం” అనే పతాకగీతాన్ని రచించిన “అజయ్ కుమార్” లో భావ తీవ్రత కొట్టవచ్చినట్లు కనపడుతుంది. ఈ కవి సమాద్రాన్ని దర్శించి, భావించిన తీరు విలక్షణంగా వుంది. “సముద్రం - గద్దర్ పాటలా! అలల ఘోషల్ని విని పిస్తుంది” అని భావించగలిగిన ఈ కవి ఎంతటి తాత్పర్యంతో జీవిస్తున్నాడో ఊహించవచ్చు.

ఈ కవీ ఎంతో భావుకతతో -

“ఈ సముద్రం రేపటి నూర్చుడికోసం!

ఈ రాత్రులా వ్రసవేదన పడుతుంది.”

అంటూ ఎంతో వెలుగునీ, విజ్ఞానాన్నీ పంచిపెట్టడం అభినందనీయం.

నేటి నిరుద్యోగ సమస్యని, లంచగొండి తనాన్ని, డిగ్రీలకు విలువ లేకపోవటాన్ని, ఆవేదనతో చిత్రించిన “గుండాన జోగారావు” డిగ్రీ కాయితాన్ని “పతిత”తో పోల్చటం సంస్కారహీనంగా కనపడు తున్నదేకాని - చమత్కారంగానీ, గొప్ప తనంగానీ కనిపించటం లేదు. అసలు ఇంకో విషయాన్ని గమనించాలి. ఎర రైనా పతితని ఈసడించుకోకూడదు. ఆమె పతితగా మారటానికి కారకులైన మనుషుల్ని, కారణమైన పరిస్థితుల్ని విమర్శించాలి అలాగే డిగ్రీకాయితాన్ని తీర్చడంకూడా సంస్కారంకాదు. చదువు విలువ తెలిసినవా రెవరూ డిగ్రీని కేవలం ‘కాయితం’గానే భావించరు. జోగారావు గారి ఈ ఆవేదనకు కారణమేమిటో??

“అనుక్షణం అనుభవిస్తున్న

అంధకార జీవితంలో

అరుణోదయాన్ని” ఆకాంక్షిస్తున్నా న్ని. కామేశ్వరరావుగారి కవితలో కొత్త దనం లేకపోయినా, ఆకయంలో అభ్యుదయం వుండటం గమనార్హం. అలాగే ‘మాల్యక్తి’ గారి ‘అన్వేషణ’ని కూడా గ్రహించవచ్చు.

“నీ ఎదలో భావతరంగాల మథనం జరగనీ” అని తమ హృదయస్పందనని వినిపించిన డా॥ పి. డి. వి. నూర్యనారాయణగారి సాగరచైతన్యం సమాజాన్ని సవాల్ చేయటం నవతరం కవులందరికీ మార్గదర్శకం.

భావతరంగాల మథనం లేనిదే ఏ కవితా వుట్టదు. ఒక వేళ వుట్టిసా బతికి

జలదాడంబరము

ఏమలత పోగడి

వినువీధులలో

కృత్రిమ జలదమ

కదలాడినది

ఊయము లుటీమినది

అడంబరముగ

ఉరిమి ఉరిమి ఎపు

డో కురిసిన హిమ

వర్ష పు వెల్లువ

కలసిపోయినది

కనుమరుగైనది.

చిటుకప్పలు బో

దురు కప్పలు పరి

పరి విధములుగా,

అణచినవి

అణచిన అణపులు -

హిమపాతంలో

కరగిపోయి వీ

నుల మరుగైనవి.

విమలాకాశం

వెనుకటివరేనే

వెలుగుచున్నదీ

వింత తేజమున.

కాంతిపుంజమున.

— రామ్.

బట్టగట్టదు. అందుకేనేమో “భావన” ప్రధాన కార్యదర్శిగారు తమ ముందు మాటలో - ఇందులోని కవితలు సాహితీ సాగరంలో తీరంమీద విరుచుకుపడే తున్నాయి. అని మథనాన్ని ధ్వనింప చేసారు.

విలువైన కవితలు మూడువంతులు కలిగిన ఈ “అరుణార్ణవం” అధునిక కవితా ప్రపంచంలోకి హృదయపూర్వకంగా అహ్వనింపబడాలని ఆకాంక్షిస్తున్నా - “భావన” మిత్రుల కృషిని అభినందిస్తున్నాను !!

— ఆచార్య భోవన్.

కల్పవృక్షము - జ్యోతిష శాస్త్రము

- శ్రీ జి. వి. ఎస్. ఎస్. సోమయాజులకర్మ, ఎం. ఏ.

కర్కటకమున లగ్నమున స్వస్థానము
దమృతాంకుఁ డుండె బద్ధాంబలి యయి
భాగ్యాధిపతిని దేవగురున్ దనంతన
యక్కునఁ జేర్చుచు నమృత కోచి
కర్కాధిపతియై ప్రకామతేనో హేతు
తైన కజాండు కర్కాధిపత్య
నిధి మకరమ్మున నిలిచి లగ్నముఁ జూచు
రవిని గర్మస్థితు రాజాఁ జూచుఁ
దెలిసి షష్ఠాధిపతియైన దేవగురువు
శనిని లగ్నాధిపతిఁ గూడి జన్మలగ్న
మందు నివసించెఁ జరరాశియైన కటక
మందు సాగి పునర్మును వంతమందు.

(కల్ప-బాల-అవ-205)

ఇది యవతార ఖండమునందలి శ్రీరామా
వతార ఘట్టములోనిది. స్వస్థానమును
కర్కటక లగ్నములోఁ జంద్రుఁడు
బద్ధాంబలియై భాగ్యాధిపతియగు దేవ
గురునిఁ దన యక్కునఁ జేర్చి యుండెను.
కర్కాధిపతి యగు కజాండు మకరమున
నుండి కర్మస్థానమున నున్న నూర్యుని,
లగ్నచంద్రునిఁ జూచుచుండెను. షష్ఠాధి
పతియగు గురుఁడు లగ్నాధిపతియగు చం
ద్రునితోఁగూడి జన్మలగ్నమున నుండెను.
చరరాశి యగు కర్కటకముతోఁ బున
ర్వసు నక్షత్రాంతమున శ్రీరామచంద్ర
మూర్తి యవతరించె నని భావము.

తతశ్చద్వాదశే మాసే
చైత్రే నావమిశే తిథౌ ।
నక్షత్రేఽదితిదైవత్యే
స్వోచ్చ సంస్థేషు పంచను॥

గ్రహేషు కర్కటేల్లగ్నే
వాక్పితామిందునా సమా ।
ప్రౌద్యమానే జగన్నాథం
సర్వలోక నమస్కృతమ్॥
కాసల్యాఽజనయ ద్రామం
సర్వలక్షణసంయుతమ్॥

(వాల్మీ-బాల-17-10)

అని శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము. యజ్ఞా
నంతరము శ్రీ కాసల్యా దేవి పండ్రెండ
వది యగు చైత్రమున నవమినాఁడు పున
ర్వసు నక్షత్రమున నైదుగ్రహము లుచ్చ
స్థానములందుండఁగా గురుచంద్రులు కలి
సిన కర్కటక లగ్నములో శ్రీరామ
చంద్రమూర్తిని గానె నని భావము.

మేషా గౌ ర్మిధునం కర్కీ
హరిః కన్యా వణిగ్వరః ।
కార్తి చాపానక్ర వంధౌ
మీనో మేషాదితో భవేత్॥

1) మేషము 2) వృషభము 3) మిథునము
4) కర్కటకము 5) సింహము 6) కన్య
7) తుల 8) వృశ్చికము 9) ధనుస్సు 10)
మకరము 11) వంధము 12) మీనము
ద్వాదశరాకులు. 1. నూర్యుఁడు 2. చం
ద్రుఁడు 3. కజాండు 4. బుధుఁడు 5.
గురుఁడు 6. శుక్రుఁడు 7. శని 8 రాహువు
9. కేతువు నవగ్రహములు.

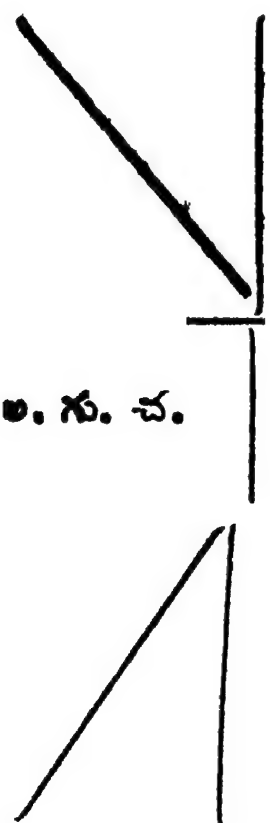
అజవృషభ మృగాంగనా కశీరా
ఝవవణిజౌ చ దివాకరాది తుంగా॥
అని వరాహ మిహిరాచార్యులు
భాస్కరుఁడాది సప్త గ్రహాంబులవసు
నజవృష మకరంబు లంగవయును
గర్కటఝవతులలో క్రమమొప్పునుచ్చలు

అని శ్రీకృష్ణవాస్తుశాస్త్రమునందుఁ బేరు
పోతుల గణపయామాత్యుఁడును తెప్ప
టచే 1. రవికి మేషము 2. చంద్రునకు
వృషభము 3. కజానకు మకరము 4. బుధు
నకుఁ గన్య 5. గురునకుఁ గర్కటకము
6. శుక్రునకు మీనము 7. శనికిఁ దులయు
నుచ్చస్థానము లని తెలియ వలయును.
శ్రీరామచంద్ర జనన సమయమునఁ బంచ
గ్రహము లుచ్చస్థానముల నున్నవనియు
గురు చంద్రులు కర్కటములో నుండి
రనియు వాల్మీకియే చెప్పినాఁడు. గురు
నకుఁ గర్కటక ముచ్చస్థానము. చైత్ర
ములో నూర్యుఁడు మేషరాశి యందుం
డును గాన నది నూర్యున కుచ్చస్థానము.
తక్కిన శని కజ శుక్రులు తులా మకర
మీనములం దున్నట్లు గ్రహింపవలయును.
నూర్యునకు రెండు రాసులు వదలి బుధుఁ
డుండఁడు గాన నూర్యుఁడు మేషములో
నుండఁగా బుధుఁడు కన్యలో నుండుట
సంభవింపదు. బుధుఁ డెచ్చట నుండెనో
మూలములో స్పష్టముగా లేదు. హోరా
నుభవదర్పణములో-

స్వభాన్వద్దే చైత్రమాసి
నవమ్యాం శుక్లపక్షకే ।
పునర్వసు గతే చంద్రే
లగ్న కర్కటకావ్యయే॥
మధ్యాహ్న కాలే శ్రీరామః
స్వోచ్చస్థే గ్రహపంచకే ।

అవిరాసీ జ్వగస్నాథః
పూర్ణచంద్ర నిభాననః ॥
స్వత్రైత గా కుక్ర చంద్రా
కుంగే మందేజ్య భూసుతాః ।
ఏతే నిరయనాః ఖేటా
మేషగ స్సాయనోరవిః ॥
బుధః కంఠే గ్రహపితృ
రామాయణ చరిత్రః ।
జ్ఞాత్వా న్యోతిర్విదః కుర్యు
ర్లక్ష్యే లక్షణ సంగతిమ్ ॥

అని చెప్పబడినది. దీనిని బట్టి బుధుడూ
కుంభరాశిలో నున్నట్లు తెలియుచున్నది.
ఇప్పుడు త్రిరామచంద్రుని జాతక చక్ర
మీరింది విధముగా నుండును.

ప్రాచీనులు రాహుకేతువులను గ్రహము
లుగాఁ బరిగణింపక పోవుటచే నిచటఁ
చేర్కొనఁ బడలేదు. 1. చంద్రునకుఁ
గర్కటకము 2. సూర్యునకు నింహము
3. బుధునకు మిథున కన్యలు 4. శుక్ర
నకు వృషభకుంభలు. 5. బుజునకు మేషవృశ్చి
కములు 6. గురునకు ధనుర్మీనములు 7.
శనికి మకర కంభములు స్వస్థానములు.

కర్క నక్రకులా మేష
శ్చరన్తి చరరాశీయః ।

వృషసేంహళి కంభాశ్చ
తిష్ఠన్తినిరరాశీయః ॥
యగ్ధక హ్యభేదేర్మీనా
భవం త్యుభయరాశీయః ॥

అని జాతక చంద్రిక.

మేషకర్కతాలి మృగములుచరములు
గోపసేంహ కీట కంభములును
స్థిరము లనఁగఁ బరగు ద్విస్వభావంబులు
మిథున మింతి విల్లు మీన మభవ.

అని శ్రీకృష్ణవాస్తువు. మేష కర్కటక
కులా మకరములు చరరాశులు. వృషభ
సేంహవృశ్చిక కంభములు స్థిరరాశులు.
మిథున కన్యా ధనుర్మీనములు ద్విస్వభావ
రాశులు.

దేహః కుటుంబం భ్రాతా చ
మాతా పుత్రశ్చ శత్రవః ।
కళత్రమాయా రైవం చ
మానమాయోవ్యయః క్రమాత్ ॥

1. శరీరము, జీవాత్మ, చర్మము, మాం
సము మొదలగు వానిని లగ్నము తెలు
పును.

2. కుటుంబము, సేత్రము, ధనము,
వాక్కు మొదలగువానిని ద్వితీయము తెలు
పును.

3. సోదరులు, విక్రమము, జ్ఞాతులు
మొదలగు వానిని తృతీయము తెలుపును.

4. మాత, సుఖము, గృహము, బంధు
వులు మొదలగు వానిని జతుర్థము తెలు
పును.

5. పుత్రులు, బుద్ధి, జ్ఞానము, విద్య
మొదలగువానిని బంచమము తెలుపును.

6. శత్రువులు, రోగము, ఋణము,
దుఃఖము మొదలగు వానిని షష్ఠము తెలు
పును.

7. కళత్రము, రోగము, శృంగారము,
భోజనము మొదలగువానిని సప్తమము
తెలుపును.

8. ఆయుర్దాయము, పాపము, దుః
ఖము, మృత్యువు మొదలగు వాని నష్ట
మము తెలుపును.

9. పిత, దేవుడు, గోరువు, మంత్రము,
భాగ్యము మొదలగు వానిని నవమము
తెలుపును.

10. కర్మము, రాజ్యము, వ్యాపారము,
గౌరవజీవనము మొదలగు వానిని దశ
మము తెలుపును.

11. లాభము, సర్వాదాయము, శివ
దీక్ష, సన్న్యాసము మొదలగువాని సేకా
దశము తెలుపును.

12. వ్యయము, దుర్వినియోగము,
మోక్షము మొదలగు వానిని ద్వాదశము
తెలుపును.

పశ్యంతి సప్తమం సర్వే
శని జీవకుజాః పునః

విశేష తశ్చత్రిదశ
త్రిశోణ చతురస్రగాన్.

అని జాతక చంద్రిక.

పదిట మూడవ చోటను బాదదృష్టి
యర్థ దృష్టియాఁ దొమ్మిదియైదుచోట్ల
నాల్గిటను నెన్నిదిటను నెన్నఁగఁదిపాద
దృష్టి సప్తమమునఁ బూర్ణదృష్టికృష్ణ!

అని గణపయామాత్యుని వాస్తుసార గుం
గ్రహము. గ్రహము లన్నియుఁ దామున్న
రాశినుండి సప్తమరాశిని వీక్షించును. శని
8-10 స్థానములను గురుఁడు 5-9 స్థానము
లను, గుజుఁడు 1-8 స్థానములను విశేష
ముగా వీక్షింతురు. ఇప్పుడు విశ్వనాథవారి
పద్యము ని ట్లర్థము చేసికొనవలయును.

శ్వస్థానమైన కర్కాటక లగ్నమందు
బద్ధాంబలియై చంద్రుఁ డుండెను. కర్కా

టకమునకు నవమరాళి యగు మీనము భాగ్యస్థానము. మీనాధిపతి గురుడు. ఆ గురుడు కూడ లగ్నమున నుండుటచే జన్మించు భాగ్యాధిపతియగు దేవగురు నక్కునఁ జేర్చినట్లు వర్ణింపఁబడినది. కర్కాటకమునకు దశమరాళి యగు మేషము కర్మస్థానము. మేషాధిపతి కుజుడు. ఆకుజుడు మకరముననుండెను. కుజునకు 48 స్థానములు విశేషదృష్టు. కావునఁ జతుర్థ దృష్టితో మేషమునం దున్న రవిని, సప్తమ దృష్టితోఁ జన్మించు వీక్షించుచున్నట్లు చెప్పబడినది. కర్కాటకమునకు షష్ఠస్థానము ధనుస్సు ధను రధిపతి గురుడు కావున షష్ఠాధిపతి యగు గురుడు చన్మించుచున్నట్లు వర్ణింపఁ బడినది. కర్కాటకము చరరాళి యని చెప్పబడినది. 'పునర్వసు పాద పుష్య మ్యాశ్రేషాస్తః కర్కాటకః' అను వాక్య ముచేఁ బునర్వసు నాల్గవపాదము కర్కాటక మగును గానఁ బునర్వసువంత మని చెప్పబడినది. శ్రేతాయుగములో శ్రీరామ చంద్రమూర్తి, ద్వాపరయుగములో శ్రీ కృష్ణపరమార్థ, కలియుగములో శ్రీకంకర భగవత్పదాచార్యులు నవతరించి నపుడు పంచగ్రహముల కుచ్చ పట్టినది.

ఏక గ్రహోచ్చ జాతస్య
సర్వారిష్ట విహానమ్।
ద్విగ్రహోచ్చైత సామస్త
స్త్రిగ్రహోచ్చై మహిపతిః॥
చతుర్గ్రహోచ్చ సమ్రాట్ స్వాత్
పంచోచ్చ లోక నాయకః॥'

ఒక్కగ్రహ ముచ్చ మందున్నచో సర్వా రిష్టములు పోవును. రెండు గ్రహము

లుచ్చమం దున్నచో సామంతుఁడు, మూడు గ్రహము లుచ్చమం దున్నచో మహిపతి, నాలుగు గ్రహము లుచ్చమం దున్నచో సమ్రాట్, నైదు గ్రహము లుచ్చమం దున్నచో లోకనాయకుఁడు నగును. శ్రీరామ జాతక ఫలితములు గోవింద రాజీయములో విపులముగా వివరింపఁబడినవి. విస్తర భీతిచే వాని నిచటఁ జావుట లేదు.

రుద్రాంకుడైన నూర్యుడు
భద్రతఁగర్మాధికారి పదవీస్థితుడై
రాద్రమున నుచ్చమేషో
న్నిద్రస్థితి వెలుగుచుండె నిప్పుకవోలెన్.
(కల్ప - అవతార-206)

కర్కాటకమునకుఁ బదియవరాళియగు మేషము కర్మ స్థానము. నూర్యునకు మేష ముచ్చ స్థానము. చైత్ర వైశాఖములలో మేషరాళి యందున్న నూర్యుడు నిప్పులు గురియును గాన నిప్పు వలెఁ బ్రకాశించు చున్నాడని వర్ణింపఁబడినాడు.

శ్రీమ న్మాలా భారతి
గా మొదలగు యోగశతముగా గ్రహ రాజుల్
స్వామి జననంబు వేళకు
సోమించిరి దితిజ హరణ నూచకములు.
గాన్ (కల్ప - అవతార - 207)

శ్రీయోగము; మాలా యోగము; భారతీ యోగము మొదలగు నూలు యోగము లతో గ్రహరాజులందఱు రాక్షససంహార సూచకముగా శ్రీరామచంద్రుని జనన వేళ నందగించి రని భావము.

ధనభాగ్యాధిపాశేంద్రే
స్వస్థానేక సమన్వితా,

సురార్చి లేన కుండ్లస్త్రీ
చేచ్చీ యోగము విక్రంతః॥
బుద్ధి ప్రధానః పృథివీపతిద్యః
ప్రత్యర్థి తేతా బహుదేశనాథః।
ద్వావింశతోఽబ్దాదృకు వత్సరాంతః
శ్రీయోగజాతో భవితా మనుష్యః॥

ధనభాగ్యాధి పతులు శేంద్రమునందు స్వస్థానాధి పతితోఁ గలిసి యుండి గురు నిచే వీక్షింపఁ బడినచో శ్రీ యోగ మునఁ బడును. శ్రీయోగము గలవాడుఁ బుద్ధి మంతుఁడు, రాజులచే స్తోత్రము చేయఁ బడువాఁడు, శత్రువులను జయించువాఁడు, బహుదేశములను బాలించువాఁడు, నగు నని వేంకటేశపండితుని శతయోగముంజరి.

శ్రీరాముని జాతకములో ధనాధిపతి యగు సూర్యుడు దశమశేంద్రముం దున్నాడు. భాగ్యాధి పతియగు గురుడు లగ్నాధిపతి యగు చన్మించుచున్నాడు, గూడి లగ్న శేంద్రములో నున్నాడు, కావున శ్రీయోగము పట్టిన దని గ్రహింప వలయును.

ధనేశే ధనరాశిస్తే
భాగ్యేశే భాగ్యరాశిగే।
లాభేశే లాభసంయుక్తే
మాలాయోగ ఇతిరితః॥

ధనాధిపతి ధన స్థానమునందు, భాగ్యాధి పతి భాగ్యస్థానమునందు, లాభాధిపతి లాభస్థానమునందు నున్నచో మాలా యోగ మని శతయోగముంజరి. శ్రీరాముని జాతకములో ధనాధిపతియగు సూర్యుడు దశమముందు, భాగ్యాధి పతి యగు గురుడు లగ్నముందు, లాభాధిపతి యగు కుక్రుడు నవమముందు నుండుటచే నీ యోగము పట్టదు.

గురు చన్మనౌ కుక్రుస్తా
మాలా యోగస్స ఉచ్చయతే ।

మాలాయోగే సతో జాతో
ధనవాన్ కీర్తి సంపదః॥

గురు చంద్రులు కర్కాటకమునం దున్న
చో మాలాయోగ మని శ్రీపింగళి వేంకట
రామకర్మగారి జ్యోతిషార్థవనవనీతము
శ్రీరాముని జాతకములోఁ గర్కాటక
లగ్నమున గురు చంద్రులు కలిసి యుండు
టచే మాలాయోగము పట్టిన దని గ్రహిం
పవలయును. అధునికలలో శ్రీ వెంప
రాలవారిజాతకములో నీయోగముగలదు.

వాగ్బుద్ధి లాభస్థానేశ
నవాంశపతిభి స్త్రీభిః ।
స్వోచ్ఛస్థై ర్భాగ్యపయుతై
ర్భారతీ యోగ ఉచ్యతే ॥

వాగ్బుద్ధిపతి, బుద్ధిస్థానాధిపతి, లాభాధి
పతి యుచ్ఛస్థులై భాగ్యాధి పతితోఁ
గూడి యున్నచో భారతీ యోగ మని
శత యోగ మంజరి. శ్రీరామచంద్రుని
జాతకములో వాక్స్థానాధి పతియైన
నూర్యుడు మేషములో నుచ్ఛస్థుడై
యున్నాడు. లాభాధిపతి యగు శుక్రుడు
మీనములో నుచ్ఛస్థుడై యున్నాడు.
భాగ్యాధిపతియగు గురుడు లగ్నము
నందుచ్ఛస్థుడై సప్తమ దృష్టితోఁ
గుజాని, నవమదృష్టితో శుక్రని వీక్షించు
చున్నాడు. గావున భారతీ యోగము
పట్టినదని గ్రహింపవలయును. ఈ విధ
ముగా శతయోగ మంజరిలోఁ జెప్పబడిన
శతయోగములు రామ జాతకములో నున్న
వని కవి భావము. శతయోగ సంబంధము
లేక పోయినను నున్నట్లు వర్ణించుటచే
నతిశయోక్తి.

అయిదుగ్రహములుచ్చయైలోక నాయకుం
డావిర్భవించె ధర్మాధినేత
లగ్నమ్మ నందున లగ్నాధిపతి తపః
స్థానాధిపతియైన సౌరగురుని

సంబంధముండి పంచమ కర్మపతి మహా
స్థితిఁ గుజాచేత వీక్షింపఁబడఁగ
రుద్రాత్ముడైన నూర్యుని చేత మేషస్థు
చేతఁ గర్మస్థలస్థితుని చేత
దశమభావమ్ము బలయ్యుతిఁ దనర బుధుఁడు
దీప్తగతి తృతీయ వ్యయాధిపతి కుంభ
మందు విపరీత ఫలదుండు నలర దైత్య
విదళనో గ్రాంకు మూర్తి యావిర్భవించె.

పంచగ్రహము లుచ్చయందున్న వని
మొదటిపాదమునకు భావము. కర్కాటక
లగ్నమున కధిపతి యగు చంద్రుఁడు
లగ్నమునందే యుండి తపఃస్థానమైన
మీనమున కధిపతి యగు గురునితో
సంబంధము గలిగి పంచమ దశమాధి
పతియగు కుజునిచే సప్తమ దృష్టితో
వీక్షింపఁబడుచున్నాడని భావము. కర్మ
స్థానమైన మేష ముచ్ఛస్థుడైన నూర్యు
నితోనుండుటచే దశమభావము బలముగా
నున్నదని చెప్పఁబడినది. కర్కాటకము
నకు మూడవ రాశియగు కన్యకు, వ్యయ
రాశి యగు మిథునమునకు నధిపతియైన
బుధుఁడు కుంభము నందుండఁగా రక్క
సుల మూఁతలను జక్కాడు నుగ్రాంకు
మూర్తియగు శ్రీరామచంద్రమూర్తి యా
విర్భవించె నని భావము. వాల్మీకి సృష్ట
ముగాఁ జెప్పక పోయినను, వ్యాఖ్యా
తలు వివరింపక పోయినను హోరానుభవ
దర్పణము ననుసరించి యిచ్చట బుధుఁడు
కుంభములో నున్నట్లు వర్ణింపఁబడె నని
గ్రహింపవలయును.

మీనలగ్నమున జన్మించెను దనయుండు
కైవాలపిహితమా శంఖ మట్టి
యొక్క గ్రుడ్డు లగ్నమం దుండఁగా
కుక్రండు
మూడవ రాశికి భూమి పాలు

ప్రీయతమ కాంతకుఁ బేర్చిపంచమము ము
ద్ధిస్తాన మమ్ముతాంకు దేవగురుల
యునికి నిర్వీచి యా నదధివోని పరమ
కాంత స్వభావుండు జనన మొందె
రాజుపరువై త్రిచని కుమారుని విలోచ
నాభిరామమూర్తిని జూచు నంత బ్రహ్మ
విగియు కళ్యాణ సృక్వముల్ పగిలి నూర్య
రథ కురంగమముఖముల రక్తి దోఁచె.

ఇందు భరతుని జననము వర్ణింపఁబడినది.
పుష్యే జాతస్తు భరతో
మీనలగ్నే ప్రసన్నధీః।
సార్వేజాతాతు సామిశ్రీ
కుశీరేభ్యుదితే రవా॥
(వాల్మీ - బాల - 18-14)

అని శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము. పుష్య
మీనక్షత్రమున మీనలగ్న మందు భర
తుఁడు, లక్ష్మణ శత్రుఘ్ను లాశ్లేష
నక్షత్రమునఁ గర్కాటకలగ్నము నందుఁ
బుట్టిరని భావము. రామ జాతకమునకు
భరత జాతకమునకు లగ్నము భేదించినది
గాని గ్రహము లట్లే యున్న వనిగ్రహిం
పవలయును.

చేఁప నాచు రంగుతోడను కుక్రండు
తెల్లని రంగుతోడను నుండుటచే కైవాల
పిహితమైన శంఖమువలె కుక్రండు మీన
మందున్నాడని చెప్పఁబడినది. మీన
మున కైదవ రాశియగు కర్కాటకము
బుద్ధిస్తానముగాన నందు గురు చంద్రు
లుండుటచే భరతుఁడు పరమకాంత స్వభా
వముగఁబడె పుట్టె నని భావము.
మేషమాసములో మీన లగ్నాంత కాంత
మునఁ దెల్లవారును గానఁ గల్గెముల
విగింపునకు నూర్యాశ్వముల యొక్క

సంభవించునది. ఇచట సూర్యకళ్యాణము
రక్తిమ వర్ణనముచే నరుణోదయ వేళ భర
తుడు జనించె నని భవించుచున్నది.
కళ్యాణ కళ్యాణమునకు తూపాంతరము.
ఇంకటి 'విశిష్టకళ్యాణ సృక్వముల
పరిశ్ర' యను ప్రయోగము.

కళ్యాణః బదిలంబుగాని గుప్తంబులః
గ్రోత్తమాట్టునకియ్య కొలుపు పెరవుః
(విరా-1-66)

కళ్యాణః దెగిన సృక్వముల క్రొన్నెత్తురు
లాననంబులకుఁ గంపావహింప.
(కాశీ. 3 - 11)

అను తిక్కన్న శ్రీనాథ ప్రయోగములను
జ్ఞాపకముచేయుచున్నది. ఈ పద్యమునం
బెత్తుగీతిలో మొదటి పాదమున యతితప్పి
నది. 'వమారకు'ను 'వమారకు'గా దిద్దినచో
సరికదాను. ప్రకృతము ననుసరితము.

కాశ్య కొడుకు నంతటి
రాసుకుండింకొకఁడుగలుగరవితురగముల
భాసమృతం గర్కాటక
రాశి గలుగఁ బరువిడన్ ద్వరాధూర్జర
ముల్.

ఇది అత్యుగస్వామి ప్రాచుర్యవ వర్ణ
నము. శ్రీరాము నంతటివాఁడు మణియొక
వమారకు జన్మించుచుండుటచే నభ్యా
సమునకు సూర్యుని గుప్తములు కర్కాటక
కళ్యాణః ద్వరగాఁ బరువుపెట్టె నని
భావము. ఇత్యుగ క్రతుస్సు లాక్షేష
వక్షత్రమునందు గర్కాటక అగ్నమున
జన్మించుటచే నిట్లు వర్ణింపఁబడినది. దీని
వలన ముందు రోజునం దేవతల
రాముడు పుట్టెనో సరిగా నదేవతల
వలనకాదు. అత్యుగ క్రతుస్సులు జనించి
రక్షి గ్రహింపవలయును. ఈ పద్యములో
కర్కాటకము వాడొకఁడనినది.

'నిలిచి యుండి కనులు మూసి భాగవ
నిశ్చలంబై యంగారక గ్రహవీడిత
యైన రోహిణినిబోలె' (మందర - పుర
రాత - 62)

'ప్రీతితాం దుఃఖసంతప్తామ్
వర్జియానాం తపశ్వివీమ్
గ్రహేణాంగారకేణేత
పీడితా మివ రోహిణీమ్ ||
(మందర 15-22)

అని శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము.

అంగారక గ్రహముచేఁ బీడింపఁబడిన
రోహిణివలె దుఃఖితయై సంతప్తయగు
నీతాదేని నశోకవనములో హనుమం
తుడు గాంచె నని భావము. ఇక్కడ
గ్రహేణ=తూరగ్రహేణ' యని గోవింద
రాజీయము. వజ్రాడు తూరగ్రహ మగు
టచే నిట్లు వర్ణింపఁబడినది.

కుభగ్రహ భార్గవేజ్య
కుదజ్ఞాః పూర్వ చంద్రమాః |
చరరాశినితః కేతుః
పాపా మందాత భాస్కరాః ||

కుబ్రాడు, గురుడు, కుదబుధుడు, పూర్వ
చంద్రుడు చరరాశి యందున్న కేతువు
సౌమ్యగ్రహములు. శని, వజ్రాడు,
సూర్యుడు పాపులతోఁ గూడిన
బుధుడు, క్షీణచంద్రుడు, రాహువు,
స్థిర ద్విస్వభావరాకులలోనున్న కేతువు
తూరగ్రహము లని న్యోతిషకాస్త్రము.

'ఇట్లు రావణరాహుగ్రస్తుండు రాము
చంద్రుండు కాఁగా శశిప్రియ మైన
ప్రాజాపత్య నక్షత్రంబును, రోహిణిని
ప్రజాకుళకరుడైన బుధుడు సమోక్ర
యించె. సమాద్రంబు సదూమవరివృత్తం
బయ్యె. నన్నుతతో మండ. సూర్యుడు
శస్త్రవర్ణుడై పరుషుండై మందరశ్మియై
కబంధావతరై కేతుగ్రస్తుఁ డయ్యె.

ఇంద్రాగ్ని దైవత్యంబైన రోహిణి నక్ష
త్రంబును విశాఖను గుజగ్రహం చాక్ర
మించిన'

(యథ - నిస్సంశయ-299)

రామచంద్ర మసందృష్ట్య
గ్రస్తుం రావణ రాహుణా |
ప్రాజాపత్యం చ నక్షత్రం
రోహిణీం శశినః ప్రియామ్ ||
సమోక్రమ్య బుధస్తథా
ప్రజానా మకుభావహః
సదూమ పరివృత్తోఽగ్నిః
ప్రజ్వలన్నివ సాగరః ||
శస్త్రవర్ణః సుపరుషో
మందరశ్మి ర్దివాకరః ||
అదృశ్యత కబంధాంకః
సంసక్తో సూమకేతునా |
రోహిణాం చ నక్షత్రం
వ్యక్త మింద్రాగ్ని దైవతమ్ |
ఆక్రమ్యాంగారకస్తథా
విశాఖా మపి చాంబరే ||

(వాల్మీ - యథ - 103 స)

అని శ్రీమద్వాల్మీకి రామాయణము. ఇది
రామరావణయుద్ధ వర్ణనము. రావణునిచే
శాక్రమింపఁబడిన శ్రీరామచంద్రుడు
రాహుగ్రస్తుడైన చంద్రునివలె నున్నాఁ
డని వర్ణింపఁబడినాఁడు. బుధుడు
రోహిణి శాక్రమించుచు, యగ్నులు
ప్రజ్వరిల్లుట, సూర్యుడు శ్యామవర్ణుడ
గుట, విశాఖను గుజఁ డాక్రమించుట
మహాత్పాతనూచకములు.

ఇట్లు కల్ప వృక్షములో మూలమునం
దలి న్యోతిషకాస్త్రవిషయములు కొన్ని
చోట్ల యథాతథముగను గొన్నిచోట్లఁ
బెంచియు వర్ణింపఁబడినవి.

(నా కల్పవృక్ష కల్ప సమీక్షానుండి)

